

1

אבא דארעא
י אלקה יהב

← כו"א והיה כִּי־תָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וַיְרִשְׁתָּהּ
וַיֵּשְׁבֶתָ בָּהּ: ב וּלְקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית א | כָּל־

א ויהי ארי תעול לארעא די יי
אלקה יהב לך אחסנא ותירתה
ותיבת בה: ב ותסב מריש כף

רש"י

לקט בהיר

(א) והיה כי תבוא וגו' וירשתה וישבת בה.
מגיד* שלא נתחייבו בצכורים עד שכבשו את
הארץ* וחלקוה (קדושין ל"ז): (ב) מראשית. ולא כל
ראשית, אלא* כל הפירות* חייבין בצכורים אלא ז'
המינים בלבד (ספרי - ביכורים א' ג) נאמר כאן ארץ
ונאמר להלן (ה' ה') ארץ חטה ושעורה וגו' מה להלן
מזו* המינין שנשתבחה בהן ארץ ישראל אף כאן

(א) זה פי' וירשתה, ואמר עוד וישבת בה, אין ישיבה אלא
אם כן כל אחד מכיר את חלקו, וכל לשמור ממה שדרשו
חז"ל דרך אגדה בספרי בשכר שמירש חשב, ואין זה פשוטו
(מ"ה), וא"ת א"כ היה די לומר וישבת בה, ובכלל מאתים
מנה, למה לומר וירשתה, וי"ל שאז היינו אומרים שמיד
שכבשו חלק אחד וחלקוה וישבו בה יהיה חייב בצכורים, ת"ל
וירשתה שרק אחר שכבשו את כל הארץ (מ"ל), ועיין
במפרשים שהאריכו לתרץ למה לא פירש זאת רבינו צפ'

שינוי נוסחאות * מלמד * שאין - ואין * מ.

שופטים אלא מיניו המלך הלא גם שם כתיב וירשתה וישבת בה, ואני לקצר באתי, ברם מה שכתב הש"ח לתרץ זאת והביא
הנריכותא שגמ' (בשינוי קצת) בין מלך ובין צכורים, בזה הגדיל הקושיא שזריכותא זאת היא הנותנת שזריך לפרש זאת גם
ש: (ב) כן הוא הגירסא בכתבי יד העתיקים ובספרים מדוייקים "אין" כל הפירות בלא ש"ן (וכן היה לפני המורחז
והג"א) ויותר מזה יש גירסא ואין כל הפירות בוא"ו, ולפי"ז אמר רבינו צ' דברים, קודם מפרש אות המ"ס מתיבתא מראשית
(תיבת ראשית עלמה ומהיכן יודע איזהו הראשית מפרש לקמן סוף פסוק) שפירושו מקצת ראשית, שאם ביכרו ג' אשכולות
ענבים כאחד אינו חייב להביא רק אחד מהם והוא פשוט משמעותה של תיבת מראשית, וכן הוא בספרי מראשית אפילו

אור החיים

אשר ה' אלהיך נתן לך, ודקדק לומר אלהיך*,
להעיר שעל מנת שיקבל אלהותו עליו הוא נותן*,
צ' להוריש הארץ מיושביה הגם שיש לו דבר
המספיק לו בחרצ"ו אף על פי כן יגרש אויביו ה'
מארצו, והוא אומרו וירשתה, ג' ישיבת הארץ שהיא
מלוכה צפני עלמה* וכמו שמיניו כמה הפליגו
רבותיו ז"ל (כתובות קי"א). במלות ישיבת הארץ,
ד' הבאת הביכורים כאומרו ולקחת וגומר:
ב. מראשית. ו' פירוש שאם ביכרו הרבה
כאחת* אינו חייב להביא כל

(כ) א. והיה כי תבוא אל הארץ. אמר והיה
לשון שמחה, להעיר שאין לשמוח
אלא בישיבת הארץ על דרך אומרו (תהלים קכ"ז)
אז ימלא שחוק פיני וגו':
אשר ה' אלהיך נתן לך נחלה וירשתה וגו'. לריך
לדעת מה הוא גזירת הכתוב*, אם ולקחת
וגו' היה ליה למימר תקח מראשית כיון שהיא
התחלת הליווי, ונראה שכוונת הכתוב היא שינו ה'
ד' מלות, א' שידע בלבו כי לא זכחו ולא צעולם
גבורתו בל לרשת הארץ אלא מתת ה', והוא אומרו

אור בהיר

(א) פי' מה הוא הדבר אשר עליו בא הכתוב להשמיענו. (ב) ולא די בשם הוי"ה לבד, או ה' אלקים. (ג) ואין תכלית הנתינה
שהיה לישראל מדינה ככל הגוים. (ד) פי' חלק המספיק לדור בו. ומפרש וירשתה מלשון כי אוריש גוים מפניך, או לו יהיה שהוא
מלשון ירושה ונחלה, מ"מ פירושו שהוא נעשה בעלה של נחלה זו, וזאת אי אפשר אלא כשבעלה הראשון עזב אותה. (ה) פי' אחר כל
זה, אחר שידעת שהיא מתנה, ואחר שקבלת אלקותו עליך, ואחר שטרת את הארץ מע"ז ומעוברי רגונו, אחרי כן מזה לישב בה. ובמה
שפירשנו ריש פ' ראה שמאמר הכתוב כל המקום אשר תדרוך כף רגלך בו לכס יהיה אינו תמיד זרבה, כי לפעמים קללה היא רח"ל
עיי"ש, מובן היטב לשון והיה כי תבוא שהוא לשון שמחה, כלומר שמחה היא דוקא כי תבוא שם בצופנים הנוכרים, משא"כ אם יחסרו
תנאים הללו (מכ"ק מרן שליט"א). (ו) ק"ל אות המ"ס של מראשית, שאם בא רק לדרשת חז"ל ולא כל ראשית, יותר היל"ל מפרי
האדמה ולא כל פרי, וגם נלמד מג"ש ארץ ארץ, ולמה צ' לימודים. (ז) ממין א' כגון ביכרו כאחת צ' אשכלי ענבים.

שבה ארץ* יש
שמן. א זית א
ל"ע): ודבש.
מראשית. או
שכרה* כוון
שינוי נוסחאות * משבח
אחד, ונראה פירו
בפירוש בירושלמי
ונשאר בקושיא, וו
לבוש האורה מיי
כאילו מקשה על
הפירות חייבים ו'
ודבש כתיבי צפ' י
בספרי ובמס' בכו
מקושר זית של ש
שנפ"מ להלכה ול
לזה מביא לשון ר
כמשקה תפוחים
שאוגר שמנו בתו
פולטין שמן וזה
פסול לבכורים (ב
כא"י, לזה אמר י
שאינו דבש דבורי
תמרים, משום ש
לפרש פירוש המו
לא נחבשלה ועמו
הפירות יעלה זאי

ראשית אלא ו
(ביכורים פ"ל
המינייס נלמד
וכו' (מנחות ו
הפירו

(ח) והיא לכאורה

לקחת מראשית כל בני האומה ... ושמך בלנו
חלת הגבנא ויציג כל קיבו
בצקוזג ה'

אָבָא דְאַרְעָא דִּי תַעֲלַה מֵאַרְעָה דִּי
יְיָ אֱלֹהֵיהּ יְהִי לָךְ וְתִשְׁנוּ בְּסִפְּאָא

פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְיֵא מֵאַרְצְךָ
אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וְשִׁמְתָה

רש"י

לקט בהיר

שנה ארץ* ישראל שהן ז' מינין (מנחות פ"ד): זית שמן. זית אגורי (ספרי) ששמנו אגור בחוכו (ברכות ל"ט): ודבש. הוא דבש תמרים (ספרי): מראשית. אדם יורד לתוך שדהו ורוחא תאנה שזכרה" כורך עליו גמי לסימן ואומר הרי זו שינוי נוסחאות * משבח הארץ.

אשכול אחד ואפילו גרגיר אחד עכ"ל, ואח"כ אמר רבנו דבר אחר, שהגם דכתיב, "כל" פרי האדמה אין פירושו ממש כל אלא כל אותן פירות שנשתבחה בהן א"י, והכרחו מג"ש שקבלו רבותינו (רא"ם), וכן פירשו המוקוני והאזהרה"ק ועוד כמה מפרשים, אבל בספרים שלפנינו הגירסא, "שאין" צ"ל (וכן הוא בר"ע מברטנורה) ולפי"ז הוא לכאורה דבר אחד, ונראה פירושו שכן המ"ם ידענו שלא כל האילנות ופירות חייבים בצכורים וצא הג"ש לגלות איזה מהם חייב וכן איתא בפירוש בירושלמי בצכורים פ"א ה"ג עיי"ש, אבל לפי"ז קשה למה לא די הג"ש ומה יצא לנו מן המ"ם, כן הקשה הרא"ם ונשאר בקושיא, ונכלל לתוך שבלא מ"ם היינו אומרים שהג"ש לא לדבר זה אלא מדכתיב, "כל" פרי האדמה (צל"ד), ובספר לבוש האורה מיישב את השי"ן, וזה תוכן דבריו: רש"י אמר קודם ולא כל ראשית שדי באשכול אחד ובתאנה אחת, ואח"כ כאלו מקשה על עצמו מנין אני יודע לפרש באופן זה אפשר שפירושו שלא כל מין אילנות חייבים, ועל זה חירץ שאין כל הפירות חייבים וידענו זאת מג"ש, א"כ בהכרח לפרש את המ"ם כמו שאמרנו, וכוון: ג) הביא זאת כאן, הגם שזית שמן ודבש כתיבי צפ' עקב, לא כאן, משום שהכתוב אומר כל "פרי" שאין מפרישין בצכורים רק מפרי ולא שמן ולא דבש כדאיתא בספרי ובמס' בצכורים, וכבר פירשה רבנו שם צפ' עקב שאין זו צ' דברים זית לצד ושמן לצד שאינו נקוד זית אלא זית והוא מוקשר זית של שמן, כלומר א"י משבחה לא בסתם זיתים אלא באותן זיתים העושים שמן, והיה די פירוש זה שם, אבל כאן שנפ"מ להלכה ולמעשה פירשה ביתר ביאור שלא רק שהאדם יכול לעשות מהם שמן, אלא הם הזיתים צעמין עושים השמן, לזה הביא לשון חז"ל בצרכות ולמה נקרא שמו אגורי ששמנו אגור בחוכו, ופירש"י מוזמן ללאת ממנו שאינו נבלע בפרי כמשקה תפוחים ותותים אלא אגור כמשקה ענבים עכ"ל, אבל בירושלמי בצכורים פ"א ה"ג וז"ל ולמה נקרא שמו אגורי שאוגר שמו בחוכו וכל הזיתים מאבדין שמן אמר ר' חנינא למה נקרא שמו אגורי כל הזיתים ביורדים עליהם גשמים פולטין שמן וזה גשמים יורדים עליו ואוגר שמו לחוכו עכ"ל, ולפי"ז נכלל לומר שאשמעינן שאם נטף ממנו מעט שמן פסול לצכורים (במ"ח), עוד י"ל הכוונה לפי שאמר שנשתבחה בהם א"י שפירושו שיש זיתים גם בשאר ארצות ולא משבחים כח"י, לזה אמר שיש צמח להשתבח שאינם סתם זיתים אלא זית אגורי (קניזל): ד) עיין באות הקודם, ואשמעינן כאן שאינו דבש דבורים שנשתבחה בהם א"י אלא דבש תמרים, ובכורים נריך להביא תמרים לא דבש, ומה שהכתוב קוראו דבש, ולא תמרים, משום שזה עיקר השבח שיש בהם דבש לרוב, כמו שאמר הכתוב ארץ זבת חלב ודבש (בד"א): ה) עתה חוזר לפרש פירוש המלות של ראשית כל פרי, שפירושו אותה שהתחילה (ביכרה) להיות פרי, ועדיין לא נקרא פרי גמור שעדיין לא נתבשלה ועתה ניכרת שהיא הראשונה (לא בשעת שכל האילנות ביכרו ובשלו) לזה עושה לה סימן שכשיבא העת ללקט הפירות יעלה זאת לירושלים, ובעת התעסקו בה יכול לקרות לה שם בצכורים (רא"ם), ונקט תאנה לדוגמא וה"ה לשאר, וגמי

אור החיים

ראשית אלא אשר יחפון מקם, ומה שאמרו ז"ל (ביכורים פ"א מ"ו) שאין להביא אלא משצעת המינים נלמד הדבר בגזירה שוב נאמר כאן ארץ וכו' (מנחות פ"ד): ואמרו כל פרי"י פירוש כל הפירות שצבחתו לך צבם הארץ:

ראשית א"י אלהיך נותן לך. פירוש לפי ששיר ה' לו חלק בארץ והוא שנת השמיטה דכתיב (ויקרא כ"ב ד') ובשנה השביעית וגו' שבת לה'י', לזה צא דברו הטוב שאינו מלווה אלא על זמן הנתונה לך שבה ו' שנים אבל שנת השמיטה אין

אור בהיר

ח) והיא לכאורה סתירה לדרשת רז"ל. ט) הלא מאמרו מארץ נשמע שאינו חייב אלא ארץ ישראל, וגם כבר אמר זאת בפסוק א'. י) ופירשו שם במקומו שלא נתן ה' הארץ אלא לשש שנים ושייר לעצמו שנה ה'.

די יי
ירתה
ש פ

בה.
את
לא כל
אלה ז'
ארץ
להלן
כאן

והביא
את גס
ימורתי
ראשית
זכולות
אפילו

יק"ב,
יק"ג,
דבר
זי ה'
היא
פליגו
ארץ,
:

נתינה
שהוא
ער כל
ונמה
רז"ל
יחסרו
מפרי

בַּטָּנָא וְהִלַּכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁבְן שְׁמוֹ שָׁם:] וּבָאתָ
 אֶל־הַבְּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם
 וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגְדַּתִּי הַיּוֹם לִיהוָה
 אֱלֹהֶיךָ כִּי־בָאתִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
 נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתָּיִנוּ לָתֵת לָנוּ:

וְתִהְיֶה לְאֶתְרָא דִּי יִתְרַעֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ
 לְאֶשְׂרָאָה שְׂכַנְתָּהּ תָּמֹן: ג וְתִיתִי
 לְיָדוֹ בְּהֵנָא דִּי יְהִי בְּיוֹמָא הָאֲנֹן
 וְתִימַר לָהּ חִוּיִי יוֹמָא דִּין קָדָם יְיָ
 אֱלֹהֶיךָ אֲרִי עֲלִיתָ לְאֶרְעָא דִּי קָיִים
 יְיָ לְאֶבְתָּיִנָא לְמַתָּן לָנָא:

ד וַיִּסַּב כּו
 קָדָם מִדָּן
 וְתִימַר
 אֶרְמָאָה
 וּנְחַת לְמִי
 וְהוּוּ תָמָּ

לקט בדיר

רש"י

הוא מין עשב חזק, והרמב"ם צ"ח המשנה גמי ידועה
 ובערבי גמא"ס והכוונה בזה שירשום אותם באיזה דבר
 שידמנו כדי שיכיר אותם ומה שיחד גמי כפי הנהגו
 עכ"ל: (ו) משום שהצבורים צריך לטפל בהם ולהביאם
 ולתנם לכהן בדרך כבוד גדולה ומשיבות כמו שאמר הכתוב

ובאת אל הכהן אתה בעצמך והוא יומר מן קרבן שיכול להשתלח על ידי שליח, הוה אמינא שזאת דוקא לכהן שראוי לכך כגון
 פינחס או עלי, אבל אם אין שם כהן כזה יבא הכהן ויטלם כמו תרומה ותרומת מעשר (מ"ל), או יאמר לפי שצריך לומר
 הגדתי היום לה' "אלקייך" כגיטוי, כלומר אתה הוא שראוי להיות אלקיך ולהשרות שכינתו על ידך, ואין הקב"ה מייחד שמו
 על הגדיק בחייו, וכן יעקב אע"ה אמר ופחד יחזק וכדפירש"י שם (ברא' ל"א מ"ב), יסלק אדעתך שששאלין שם כהן הראוי
 לכך לא יביא צבורים או לא יאמר זאת, קמ"ל שכל כהן העומד שם לשרת בשם ה' ובשם כלל ישראל ראוי הוא לאותו אצלנו
 (ד"ד), והכלי יקר כתב שישלך אדעתך להמתין עם הצבורים לשבוע אחר כשכהני המשמורה הם במדרגה גדולה קמ"ל, וכן
 יש לפרש צ"ח שופטים אצל זקן ממנה שלא תאמר אמתין עד שיהיו סנהדרין מוכשרים יותר מאלו (צל"ד): (ז) אמירה
 הארוכה שאחר הנחת הצבורים היא אמירה לפני ה' אלקיך, ואמירה קצרה זו היא לכהן שלומו של הקב"ה הלוקח את הטעם
 מידך, והוא כמו התגלות שהביא מנחה קטנה כזו על כל החסדים שעשה עמו הקב"ה, לזה יאמר שהיא רק הכרת הטובה
 שבה שהביא הצבורים הגיד ואמר שידע ומודה שהקב"ה קיים שזועמו לאבותינו (מלבי"ם), ואינו אומר כמי ועולם ידי
 (נח"י), ותרגם יונתן הגדתי אודיך, דוגמא כשהמלך נותן לאדם שדה במתנה והוא מביא בכל שנה מנחה למלך מן פרי
 השדה, לא שהמלך צריך לזה, אלא הוא ענין כבוד והכרת טובה, כמו כן מביא לה' מנחה וכהן משלחן גבוה קובע (בא"י),
 ולזה והלכת בעצמך אל המקום ולא ע"י שליח (חזק"ה), ופי' חבת כפוי לשון כופין את הקערה, כלומר אינו מחשיב את
 הטובה שעושים עמו ואינו מודה בה והופכה לרעה (במ"ח): (ח) אם הביא צ' פעמים בשנה אחת מצ' מינים אינו קורא
 רק בפעם ראשון, הכתוב השמיענו זאת דרך אגב באומרו היום המיותר (רא"ם), והאריך רבינו לומר ולא שתי פעמים,
 אפשר הכוונה שאפילו רוצה לומר צ' פעמים אינו ראוי, על דרך דאמרינן בשבת קי"ח הקורא הלל בכל יום הרי זה מחרף

(ספרי - ככו)
 להניף או
 הצעלים"
 קול"ה) (כו)
 המקום"
 (אונק)
 חשב* לו
 חושב להכ
 ה' א': ויר
 לבלותינו

שינוי נוסחאות
 בקול רם, ו
 הקודש, ושו
 חסדי המק
 מלאה כל ט
 הארץ: י
 ראב"ע והו
 ומפסו את
 מלה זרה,
 רדיפתו ור
 נראה מלשו
 ובה ניחא
 שהאצדות ו
 חז"ל: יד
 אלא וירד

אור החיים

בה הבאת ציבורים לפי שאינם שלו אלא מופקרת **ג. נשבע** וגו' לתת לנו"י) למעט הגר שאינו
 קורא (ביבורים פ"א), ולא מיעטו אלא
 (לכ"ה):

אור בדיר

יא) רבים מקשים מרש"י משפטים פסוק ראשית ציבורי שכתב להפך, אבל עיין במרחי ונבחר אר"י שאינו מדברי רש"י ומטעם ע"מ
 שכתב רבינו המחבר ז"ל ובקצת ספרי רש"י אינו. וכן משמע קצת ביבמות ע"ג, דלא קאמר שציבורים ישנו בשביעית משא"כ תרומה
 ומעשר שני עיי"ש. יב) היה די לומר באחי אל הארץ הזאת. וכנראה שהמיעוט משמע ליה לרבינו מחיבת לתת לנו וגרים לא נטלו
 חלק בארץ. ודע שהרמב"ם ז"ל פסק בהירושלמי שמוציא וקורא, אבל רש"י לקמן פסוק י"א, ובעלי תוספי ר"י ור"ח צ"ב פ"א כתבו

ה. וענ

→ וְיִסַּב כְּדָנָא סְלָא מִיַּדְךָ וְיַחֲתִנֶּה קָדָם מִדְּבַחָא רַבִּי אֱלֶהָךְ: ה' וְתִתִּיב וְחִימַר קָדָם יי אֱלֶהָךְ לָכֵן אַרְמָאָה בְּעָא לְאוּבְדָא יֵת אַבָּא וְנַחַת לְמַצְרַיִם וְדַר תָּמָן בְּעַם זַעַר וְהָוּה תָּמָן לְעַם רַב תַּקִּיף וְסַגִּי:

→ וּלְקַח הַכֹּהֵן הַטָּהוֹר מִיַּדְךָ וְהִנִּיחֹו לְפָנַי מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וְעֲנִיתָ וְאָמַרְתָּ לְפָנַי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבָד אֲבִי וַיֵּרַד מִצְרַיִמָה וַיִּגַּר שָׁם בְּמַתִּי מֵעַט וַיְהִי־שָׁם לְגֹי גְדוֹל עַצוֹם

רש"י

לקט בהיר

← (ספרי - זכוריס א' ע"ג): (ד) ולקח הכהן הטהור מידך. להניף אותו (ספרי), כהן מניח ידיו תחת יד הצעלים (ומניף (סוכה מ"ג): (ה) וענית. לשון הרמת קול" (סוכה ל"ג): ארמי אבד אבי. מזכיר חסדי המקום (ארמי אובד אזי לכן בקש לעקור את הכל (אונק) כשרדף אחר יעקב (א), וצביל שחשב לעשות חשב* לו המקום כאילו עשה (ספרי), שאומות העולם חושב להם הקב"ה מחשבה (רעה) כמעשה (וירש) פאה א' א': וירד מצרימה. ועוד אחרים באו (עליו) * לבלותינו שאחרי זאת ירד יעקב למצרים: במתי מעט. בצענים נפש" (ספרי):

ומגדף (נח"י): (ט) דלמדין מג"ש יד יד דכתיב כאן ולקח הכהן הטהור "מידך" המיותר וגבי שלמים כתוב (ויק' ז' ל') ידיו תביאנה מה המס תנופה אף כאן תנופה: (י) לאו דוקא תחמיו ממש שנגעות זו בזו אלא כדאיחא צמשנה (זכוריס ג' ו') ואוחזו (המציא) בשפתותיו (של הטנה) וכהן מניח ידו תחמיו (של הטנה), וכן כתב רש"י בגמ' שהצעלים אוחזים בשפת הטנה וכהן מניח ידו תחת שוליו עכ"ל, משום שאפשר לעשותו כלי חליטה, משא"כ בחלצי השלמים שאי אפשר, א"כ כך מנחתו ואין יד הצעלים חליטה (רא"ם), ולפי"ו יהיה פי' מידך מחלי ידך שעד עתה אחזת אותו לבדך ומעתה לקחו מידך ויהיה בשותפות: (יא) כדאיחא בגמ' אומר אדם גנתו וזערו (דהיינו ארמי אובד אזי וגו')

שינוי נוסחאות מעלה. אחריו.

בקול רס, והכרחם אפשר מדלמדין שם צמשנה מקרא זכוריס מהר גרזים צג"ש, וענית, וענו הלוי, שרריך לאומרה בלשון הקודש, ושם צהר גרזים כתיב קול רס (מ"ל), ואינו מלשון תשובה וענייה, שלא הייתה כאן שום שאלה (רא"ם): (יב) כי חסדי המקום שנתן לו הארץ הזאת יותר ניכרת אחר ההקדמות הללו, שהלילו מן האצדון ומן עבדות עולם ונתן לנו ארץ מלאה כל טוב, ולפי"ו אין קושיא שחסר מן הכתוב שהקב"ה הלילו מלבו, כי לא חסד זה הוא המכוון, אלא חסד של נתינת הארץ: (יג) הנה לכאורה נראה דעת רבינו לפרש תיבת אובד שבה ההוא במקום עבר, אובד כמו אבד, ועל זה הקשה הגאון ראב"ע והרד"ק ועוד פשטיים בעלי דקדוק, שאבד או אובד פועל עומד הוא ואינו יוצא לאחר והיל"ל מאבד או מאבד, ומפסו את האבן עזרא המפרשים בטענה שאם קבלת חו"ל הוא כן אין אנו משגיחים בדקדוק, וכמה פעמים מנינו בתורה מלה זרה, ונוכל לומר שדעת רבינו לפרש פירוש המלות עו"ה, לכן הארמי עשה את אבינו להיות אובד, כלומר מחמת רדיפתו ורצונו שרצה לאבדו חשב יעקב אע"ה את עצמו כאילו הוא אובד כלומר אבד (מ"ל), וכן פירשו האוהסיה"ק, וכן נראה מלשון הספרי וז"ל ארמי אובד אזי מלמד שלא ירד יעקב לארס אלא להאבד ומעלה על לכן הארמי כאילו איבדו עכ"ל, וזוה ניחא ג"כ לשון הווה של אובד, והאבן עזרא ז"ל בעצמו כן פירש את תיבת אובד, אלא שנראה לו על פי פשוטו שהאצדנות היה שהיה עני וגם במצרים היינו גרים ולא ירשנו את הארץ מאבותינו, אלא הקב"ה נתנה לנו, וזה דלא כדברי חו"ל: (יד) ופי' מתי אנשים, נפשות, כמו (צרא' ל"ד ל') ואני מתי מספר, ואשמעינן עוד בזה שאין ויגר שם צמתי מעט, אלא וירד צמתי מעט, שמיד שיבט שם ויפרו וירצו מאוד, כלומר וירד מצרימה (כדי לגור שם) צמתי מעט (ב"ב):

אור החיים

בקריאה ולא בהצאה"י): לשון התחלה כמו (איוב ג') ויען איוב, ואפשר שהוא ה. וענית ואמרת. אמר וענית"י, יש מפרשים עוני כאדם פחות שקבל טובה גדולה ממלך שמעני

אור בהיר

שאינו קורא. (יג) שהמיעוט הוא דוקא על הגדמי לא על הבחתי. (יד) ומה היה השאלה.

וְרַב: ו וַיִּרְעוּ אֶתְנֹו הַמְצָרִים וַיַּעֲנוּנוּ
 וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה: ז וַנִּצְעַק אֶל-
 יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת-
 קִלְנוּ וַיִּרְא אֶת-עֲנֵינוּ וְאֶת-עַמְלָנוּ
 וְאֶת-לַחְצָנוּ: ח וַיּוֹצֵאֵנוּ יְהוָה מִמְצָרִים
 בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרַע נְטוּיָה וּבַמָּרָא
 נֶדְל וּבְאֵתוֹת וּבְמִפְתִּים: ט וַיְבֵאֵנוּ

ו ואבאישו קנא מצרים וענינא
 ויהבו עקנא פלקנא קשיא:
 ז וצלינא קדם יי אלקהא
 ראבדהתנא וקביר יי צלותנא
 וגלי קדמוהי עמלנא ולאותנא
 ודוחקנא: ח ואפקנא יי ממצרים
 בידא תקיפא ובדרעא מרמא
 ובחוננא רבא ובאתין ובמופתין:
 ט ואיתנא לאתרא הרין ויהב קנא

גם
 ו (פ')
 יכנגד
 וקרא
 זראל
 כחות
 בית
 זורה
 הזה,
 חזקה
 יולר
 טויה
 ראה
 זרה,
 עשה
 זקום
 ה זה
 זומש
 דגלו
 י: זו
 ו על
 י לא
 זסדו,
 זדיקו
 ר על
 זגעת
 עולם
 זכבר
 כנגד
 זומר
 לצד
 זכבר
 זבת

אור החיים

אלא מתנת חנם, ואמר לך לשלול זולתו לא מלאך ולא
 שרף יזכה לזה, אגם ירמוז במאמר בכל הטוב אל
 החורה כאומרם ז"ל (ברכות ה'). ואין טוב אלא
 תורה, שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות
 ועריבות טוב החורה היו משחגעים ומתלהטים
 אחריה ולא יחשב צעיניהם מלא עולם כסף וזהב
 למאומה כי החורה כוללת כל הטובות שבעולם, ל
 ואומרו ולציתך כי לא לנשמה לצד יגיע הטוב אלא
 גם לבית הנשמה שהיא רוח ונפש שהם משכן
 הנשמה^מ כל אחד יתעדן כפי יכולתו, ואומרו והלוי
 יתבאר על פי דבריהם ז"ל שאמרו בזוהר (ח"ב ז"ד)
 וזה לשונם זכה יתיר יהצין ליה נשמתא וכו' זכה
 יתיר יהצין ליה נשמתא מאור האלילות וכו' ע"כ,
 ולצחינה זו יקרא הכתוב לוי לפי שמתלוות עם
 האדם מחדש, ואומרו והגר יתבאר על פי דבריהם
 ז"ל (זוהר ח"ג רי"ז), שאמרו כי כשיגיע ליד אדם
 מלצה מאותו מלצה שאינם נוהגות תמיד אותם
 הנשמות שכבר נסתלקו מהעולם והם חסרי מלצה
 זו באים וגרים עם העושה המלצה על זה הדרך
 קרובים לשכר ורחוקים מן הכפסד^מ כאמור
 באורך בדברי המקובלים, וכנגד צחינה זו אמר

חלב ודבש על דרך אומרו (שכ"ש ד') דבש וחלב
 תחת לשונך^מ, ואומרו ועתה הנה פירוש אומרו
 ועתה לשון תשובה ששב לפני ה' על פרעו דקדוקי
 המלות, והגם שהכתוב מדבר צמי שכבר זכה בגן
 עדן שלמטה אף על פי כן כדי לזכות לגדר עליון
 ודקדקו עליו ביותר, והוא סוד המשפט שישפוט ה'
 לעתיד לזכר בעמק יבוספט (מדרש תהלים ח')
 שממנו פחד ורהב שמואל כשהעלתו בעלת אוב
 (חגיגה ד'), ואומרו הנה הצאתי את ראשית וגו'
 אשר נתת לי^מ כמו שפירשתי למעלה במאמר אשר
 ה' אלהיך נותן לך, ואומרו והשתחוית לפני ה' בזה
 העיר ה' רוח חיים בטובה המופלאת בעדות
 המופלג אשר יזכו אליו הצדיקים, והוא שתתקרב
 נפש הצדיק לפני אור הנערב והשתחוה לפניו באין
 מסך מבדיל אשרי נפש אדם שתגיע לגדר מופלג
 כזה, והוא אומרו והשתחוית לפני ה' אלהיך שם
 תכיר הנפש אלהיה^מ, ואמר סמוך לזה ושמתח
 בכל הטוב על דרך אומרו (תהלים קמ"ה) טוב ה'
 ולהעריך על זה^מ אמר בכל הטוב פירוש דבר
 הכולל כל הטוב ואין זה אלא הקצ"ה שהוא מקור
 הטוב, אשר נתן לך פירוש כי דבר זה אין ערך אליו

אור בהיר

שמאלית. (בב) כלומר שעשוע ותענוג גדול. (בג) שמלות הללו עשיתי באמצעות קייניי עולם הזה אחר אשר כבר נתתה
 לי. (בד) לזה אמר אלקיך ציינוי. (מה) שכוונתו על הקצ"ה. (מו) כמו שצוואר הדבר בפרשת אמור בפקוק ונתן כהן,
 שהנפש ממוצע בין הגוף ורוח, והרוח ממוצע בין הנפש והנשמה, שכלא זה לא יוכלו עמוד, ואם כן הם צימו ומשכנו. (מז) פי'
 בעשות המלצה באים אליו, ובעשות ח"ו דבר לא טוב בורחים ממנו.

ה זה
 ד אלו
 לאות
 בש"ן

אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֶּן-לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ
 הַזֹּאת אֶרֶץ זָבֹת חֶלֶב וַדְּבָשׁ: 1 וְעַתָּה
 הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת-רֵאשִׁית פְּרֵי הָאָדָמָה
 אֲשֶׁר-נָתַתָּה לִּי יְהוָה וְהִנְחֹתוּ לִפְנֵי יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
 2 וְשִׂמַּחְתָּ בְּכָל-הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן-לְךָ
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתְךָ אֹתָהּ וְהִלּוּי
 וְהִגָּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ: 3 שְׁנֵי יָב כִּי תִכְלֶה
 לְעֵשֶׂר אֶת-כָּל-מַעְשֵׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׂנָה

יֵת אֶרְעָא קִדָּא אֶרְעָא עֲבָדָא
 חֶלֶב וַדְּבָשׁ: 1 וְכַעֲן הָא אִיתְתִּי יֵת
 רֵישׁ אַבָּא דְאֶרְעָא דִּיהִבְתָּ לִּי 2
 וְתַחְתְּנָה קִדָּם 3 אֶלְהֵךָ וְתִסְגֹּד
 קִדָּם 4 אֶלְהֵךָ: 5 אִי וְתַחְדֵּי בְּכָל
 מִכְתָּא דִּי יִהֵב לְךָ 6 אֶלְהֵךָ
 וְלֹאֲנֵשׁ בֵּיתְךָ אִתָּ וְלֹאֲנֵי וְנִיבְרָא דִּי
 בִּינְךָ: 7 אִי אִרִּי תִשְׁצִי לְעֵשְׂרָא יֵת
 כָּל מַעְשֵׂר עַלְלֵךָ בְּשָׂמָא

לקט בדור

רש"י

(טו) וההכרח לזה (חזן ממה שלא שייך לומר מקום על הארץ) שהלא ויתן לנו את הארץ הזאת בהכרח שהוא כמשמעו ואי אפשר לפרשה בלשון אחר א"כ זה מכריחנו לומר שמקום הזה הוא זיה"מ (ספרי), ומה שהפך הכתוב את הסדר, הלא קודם בלנו אל הארץ ואח"כ אל המקום הזה, שבשכר זיה"מנו אל המקום הזה פי' בשכר שעמידים אנחנו לעבדו בצנית מקדשו נתן לנו את הארץ הזאת (ספרי): (טז) בגמ' סוכה ר' יהודה אומר והנחתו זו תנופה פירש"י דנראש הפרשה נאמר ולקח הכהן הטנא מידן והניחו לפני ה' וגו' ובסיפא נאמר והנחתו מכלל שחור ונטלו ולמה נטלו לתנופה עכ"ל: (יז) שאל"כ מה זאת ושמתם הלא בצורים הם לכהן ואסורה לזרים (ג"א), ובפרט אומרו בכל הטוב והוא לא הביא רק מעט פירות (מ"ל): (יח) מביא וקורא, וכן כהן שיש לו שדה (רמב"ם): (יט) פי' לזה פרט הכתוב את הגר לצדו, הלא חייב בכל המזות, מפני שמונה דינו שאינו קורא, וזה כמד תנא שם: (כ) חיקן צוה את הלשון, כי חיצת תכלה פירושו לפעמים כליון, ואמר להפריש שלא תפרש חיצת לעשר לעשות מעשר, כי זה אין לו שחר לומר כי תעשה מעשר את המעשר, לזה אמר שפירושו שעתה אחת מעשר תבואה של כל הג' שנים, וזה אינו שזריך לעשר בכל שנה ושנה בזמנו, לזה אמר שפירושו שהתחלת לעשר בשנה הא' ואח"כ בשנה הב' ועתה כשחשע תבואה של שנה ג' אחת גומר הפרשת כל המעשרות (ועיין לקמן אות כ"ד), ואמר קצט זמן הביעור, לפי שפשטות משמעות הכתוב משמע שמיד אחר שגמרת להפריש המעשרות חיקף ונתת לזו וגו', כלומר תעשה הביעור מיד, לזה אמר שלא כן הוא אלא קצט זמן הביעור (קניזל): (כא) שנה השלישית מן שמיטה, ובהכרח כן, שהמדובר כאן ממעשר עמי דלקמן ואינו נוהג רק בשנה השלישית שאחר השמיטה, והוא הדין בשנה שישית, שבשנה הרביעית התחיל הסדר עוד הפעם א"כ שנה שישית היא ג"כ שלישית (רא"ם): (כב) לא כאן בפרשה זו, אלא כאן אצל שנת הביעור, והוא צפ' ראה דכתיב מקצה שלש שנים תוליא:

(ע) אל המקום הזה. זה בית המקדש (שם): ויתן לנו את הארץ. כמשמעו (שם): (י) והנחתו. מגיד שנטלו אחר הנחת* הכהן (י) ואוחזו זידו כשהוא קורא וחרז ומניף (ספרי - סוכה מ"ז): (יא) ושמתם בכל הטוב. מכאן אמרו (י) אין קורין מקרא בצורים אלא בזמן שמחה מעלרת ועד החג שאדם מלקט תבואתו ופירותיו ויינו ושמונו אצל מהכא* ואילך מביא ואינו קורא (ספרי - בצורים א' - פסחים ל"ו): אתה והלווי. אף הלווי חייב בצבורים (י) אם נטעו בתוך עריהם (ספרי - מ"ש ב' י"ד): והג' אשר בקרבך. מביא ואינו קורא (י) שאינו יכול לומר לאבותיו (ספרי - בצורים א' ד'): (יג) כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית. כשתגמור (י) להפריש מעשרות* של שנה השלישית (י) קצט זמן הביעור והיודוי בערב הפסח של שנה הרביעית (מ"ש ג' ו') שנאמר (י"ד כ"ח) מקצה שלש שנים תוליא וגו', נאמר כאן (י) מקץ* ונאמר להלן (י"א ו') מקץ שצט

שינוי נוסחאות הפתח. מן התג. מעשר. ק.

תליתאה ע
 קצואי קניון
 ויכלון בקרו
 קדם 2
 שנים לענין ו
 מה להלן חג
 לומר כי תכל
 שהמעשרות
 שנקטין* ח
 כלין בפסח
 מעשרותיו
 (ספרי): שנה
 מעשר אחד
 שלפניה, שש
 (צבן)* מעו
 תקחו מלת
 שנאמר (י"ד)
 תירושך ויילכ
 בשנה השלי
 אלא האחד
 יתן מעשר כ
 הרי מעשר ו
 (ספרי - ר"ב ו')
 כדי שבצנ"י
 (פחות) מחל
 לפני ה' אז
 בערתי הני
 רבצייט) שם
 של שתי שני
 ש"י שפירותיה נ
 ה"י ולא אמר
 בצורים דכתיב
 על רוב חסדיו
 פסח והביעור
 הפירות (או)
 מוצת), מעשר
 הרביעית יהיו

קַדְשֶׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם וּבִרְךָ אֶת עַמְּךָ
 אֶת יִשְׂרָאֵל וְאֵת הָאָדָמָה אֲשֶׁר
 נָתַתָּה לָנוּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּינוּ
 אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ: ׀ שְׁלִישֵׁי הַיּוֹם
 הַזֶּה יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ מִצְוָה לַעֲשׂוֹת אֶת־
 הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים
 וְיִשְׁמַרְתָּ וְעָשִׂיתָ אוֹתָם בְּכָל־לְבַבְךָ

שְׁמִיא וּבִרְךָ יְת עַמְךָ יְת יִשְׂרָאֵל
 וְיְת אֲרַעָא דִי יְהִבְתָּ לָּנָא כְּמָא דִי
 קְיָמְתָא לְאַבְתְּנָא אֲרַע עֲבָדָא
 חֶלֶב וּדְבַשׁ: ׀ יוֹמָא הַרְדִּין יִי
 אֱלֹהֶיךָ מִפְּקֻדָּה לְמַעַבְדָּא יְת קְיָמְיָא
 הָאֵלֶּיךָ וְיְת דִּינִיָּא וְתַטְר וְתַעֲבַד

לקט בהיר

רש"י

ושימחתי את אחרים כמו שנאמר (ד"ד כ"ו) ושמחת אתה ובימיך: (מו) ר"ל לזה הקדים הוידוי לתפלה, על דרך מה שאמר הנביא (מלאכי ג' י') הביאו את כל המעשר וגו' ובחנוני נא בזאת וגו' אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקוטי לכם ברכה עד צלי די, הרי שמוחר לבחון ולמצוה מאת הקב"ה בזכות המתנות - וכתב הר"מ צמו"ל צפי' המשניות מעשר שני ה' י"ג ו"ל, וזה הדרש שהוא דורש בכלן זו הפרשה מלה במלה אין ראונו שיאמר אדם זה נשעת הוידוי אבל יודיענו בכלן על דרך הפי' עניני זאת הפרשה

קדשך. עשינו מה שגזרת עלינו (מ"ו) עשה אתה מה שעליך לעשות שאמרת (ויק' כ"ו ג') אם בחקותי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם (שם - ט): אשר נתתה לנו כאשר נשבעת לאבותינו. לתת לנו (לנו מ"ו) (וקיימת) ארץ זבת חלב ודבש: (טז) היום הזה ה' אלהיך מצוך. בכל יום יהיו צעניך חדשים (מ"ח) כחילו צו ציוס נלעויות עליהם (תנ"ח): **וְיִשְׁמַרְתָּ** וְעָשִׂיתָ אוֹתָם. צת קול מצרכתו הבאת זכורים

אבל נשעת הקריאה אינו קורא אלא הפרשה בלשונה כמו שנחנה על ידי הנביא וזה מצוה מאד עכ"ל: (מז) הוסיף לומר לתת לנו החסר מן הכתוב והמוצן, שלא נשבע הקב"ה שנתן לנו כתר, אלא נשבע לתת לנו שיתן לנו, ועוד הוסיף חביב וקיימת כדי לחלק כאשר נשבעת לאבותינו מארץ זבת חלב ודבש, שנשבעת להם לתת לנו ארץ זבת וגו', שהרי לא נשבע כן לאברהם או ליצחק או ליעקב אלא לתת את ארץ כנען כמו שהיא, אלא הפי' שחזקך אותה האדמה שנתת לנו כאשר נשבעת חזקך אותה שמהיה ארץ זבת חלב ודבש, וכן פירשה ראב"ע ז"ל, ובקצת ספרים וכן בדפוס הראשון יתח' ליתח' וקיימת, ולפי"ו אה"י יהיה מקושר ארץ זבת וגו' לאומרו כאשר נשבעת לתת, ואבותינו יהיה יולאי מזרים לא אברהם יצחק ויעקב, שנאמר (שמות ג' י"ז) אעלה אתכם מעני מצרים וגו' אל ארץ זבת חלב ודבש, ואח"כ צפ' וארא (ו' ו') כתיב, «לכן» אמור לפני ישראל והוא השבועה, ויהיה פי' הכתוב שכאשר נשבעת לתת ארץ זבת וגו' כן תקיים אותה, וכן פירשה הספורנו, אך זה קשה קצת שצא בטענה ובחזיונה שקיים המתנות, ולא בשביל השבועה, ואם מנד השבועה לריך ליתן בלא מתנות: (מח) מדאמר את החקים האלה ואת המשפטים הרי שהמדובר מכל המתנות או מכל התורה שכבר נטעו עליהם, אלא ודאי מדבר ללומדי תורה שנכל

אור החיים

ובנות, וזה ילדיק פירושינו שעל זיווג הנשמות הוא אומר, וכנגד מאמר את השמים אמר ואת האדמה שהיא צרכת המזון ונכון:

מז. היום הזה וגו'. וכי היום הוא מלוא והלא כבר לוח צהר סיני, ורש"י ז"ל פירוש בכל יום יהיו צעניך חדשים, ונראה שכונת הכתוב היא על זה הדרך לפי שכל התורה לוח אותה ה' צהר סיני צין דברים שיש בהם קום עשה באותו

זמן צין דברים שאינם צקום עשה אלא לאחר זמן כאותו האמורים צפרשה זאת זכורים ומעשרות שאינם נוהגים אלא בארץ, ולוח ה' אותם הגם שלא היה זמנם מטעם כדי ללמוד אותם ולקבל שכר על קבלתם, ואמר להם משה כי הן היום מלוא אותם לעשות החוקים האלה שהם זכורים ומעשרות שעד היום נלעו ללמוד דיניהם לצד והיום הזה מלוא אותם לעשות כי הגיעו לארץ, ותיצת היום לאו

יְהוֹנוּ בְּכֵן
 יִי יְת יִי חָן
 קָדֶךָ לְאַלְהֵיךָ
 קְדַמּוּהֵי וְקִי

היום (מ"ו) קל
 והאמירך.
 שהוא לשון
 הנכר להיוו
 הארץ להיוו
 והוא לשון
 שינוי נוסחאות י
 וישתבחו ויתכ
 אתה בחרת צ
 וכתב הדברי
 יותר מוכרת,
 ובדפוס הראו
 ישתבחו כמו
 ישתבחו עכ"ל

דוקא אל
יו. את י
 (כחצות ק'
 לו אלוה ע
 דוקא פירו
 שעדיין היו
 שהיא מקו
 נביא, וכמ
 ומעתה אין
 ה' להיות
 לאלהים, ט
 האזינו) שז
 שאין כן א
 (נב) כלומר ז
 יאמירו את ה'

יִתְהוֹן בְּכֶף קָדָה וּבְכֶף נִפְשָׁה: וּבְכָל־נִפְשָׁה: יִי אֶת־יְהוָה הַאֲמַרְתָּ
 יִי יִי חֲטָאתָ יוֹמָא דִּין לְמַהוּי קָדָה קְאֵלְהָ וְלְמַהוּ בְּאַרְחֵן דְּתַקְנֵן
 קְדָמוּהֵי וְלְמַטְר קִימוּהֵי וּפְקוּדוּהֵי בְּדַרְכֵי וְלִשְׁמֵר חֲקֵיו וּמְצוֹתָיו

רש"י

לקט בהיר

היום (ט) תשנה* לשנה הבאה (סס): (י) האמרת
 והאמירך. אין להם עד (מוכית) במקרה, ולי נראה
 שהוא לשון הפרשה* והבדלה הבדלתיו* כך מאלהי
 הנכר להיות לך לאלהים והוא הפרישך אליו מעמי
 הארץ להיות לו לעם סגולה (ד"ח) ומלחתי להם עד
 והוא לשון תפארת* כמו (תה"ד ד') יתאמרו כל

עם וכל זמן שיהיה יהיה צעיניו היום הזה מנוף: מט)
 כל הכתוב מיותר, ובפרט ב' תיבות ושמרת ועשית, הלא כבר
 אמר מנוף לעשות, הלא ודאי לומר שאם שמרת אז אני
 מצטייך ועשית אותם עוד, ולאו דוקא בכורים ה"ה בכל
 הממנות כהונה ולויה, הלא אמר בכורים משום שעיקר
 הפרשה בשביל בכורים נאמרה הלא שהסוף הביעור והודויו
 (מ"ל): (ג) כמו יתאמרו שפירושו עד מתי יתגאו

שינוי נוסחאות • תוכן • המשכה • הבדלתו • הבדלת • הבדלת

וישתבחו ויתפארו עלמם עושי רשעה, וזו ג"כ מענין זה שהנותר בדבר מפרישו ומנדילו לעצמו כדי להתפאר ולהשתבח בו,
 אמה צרת בהקב"ה ומתפאר בו שהוא לך לאלקים והוא מתפאר בך, וזאת הפי' מדברי חז"ל הוא בצרכות ו'. ובחגיגה ג',
 וכמו הדברי דוד שרבינו כתב זאת במהדורא בתראי, אבל לא חזר בו מדרך הא' שגם זה קרוב מאוד לפי הענין, ודרך הב'
 יותר מוכרת, כי שם בתהלים אין לפרשה מלשון הבדלה ופרישה, לזה לא הביא שם בתהלים רק דרך הב', ויש גורסין ד"א,
 ובדפוס הראשון וכן בכתיב יד העתיקים לימא לדרך הב' בכלל, אבל אין זה מרפא הכאב שרש"י בעצמו פירש כן בתהלים
 ישתבחו כמו האמרת והאמירך עכ"ל, ובצרכות ו'. ד"ה האמרת כתב רבינו לשון חשיבות ושבח כמו יתאמרו כל פועלי און
 ישתבחו עכ"ל, ובחגיגה ג'. האמרת שבת כמו יתאמרו כל פועלי און ישתבחו שדרכן ללמה עכ"ל, ואדרבה משם ראה

אור החיים

דוקא הלא זכר זמן המוקי"י בשם היום הזה: והוא אומרו את ה' האמרת היום בכניסתך לארץ
 יי. את ה' האמרת היום להיות וגו'. אומרו
 היום"י יתבאר על דרך אומרים ז"ל
 (כתובות ק"י): כל הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין
 לו אלוה ע"כ, והוא אומרו את ה' האמרת היום
 דוקא פירוש כיון שהיו בארץ המקודשת, והגם
 שעדיין היו בארץ סיחון ועוג עם כל זה כבר כתבנו
 שהיא מקודשת כיון שנבצעה כיבוש רבים על פי
 נביא, וכמו שהוכחנו בפרשת מטות (ל"ב ג'),
 ומעתה אין מקומה נחשב חוצה לארץ ולזה האמירו
 ה' להיות להם לאלהים, והוא אומרו להיות לך
 לאלהים, עוד יראה על דרך אומרים ז"ל (תנחומא
 האזינו) ששאר הארצות נמסרו ציד שרי מעלה מה
 שאין כן ארץ ישראל אין עליה שופט מצלעדי ה',

אור בהיר

גב) כלומר שאינו רחוק. גב) הלא קבלו אלקותו כבר בהר סיני. גב) ולפי"ז פי' תיבת אלקים מנהיג שר ושופט. גב)
 יאמירו את ה'. גב) ק"ל וא"י של וללכת, וכי זה דבר נוסף, הלא היאך יתכן להאמיר את ה' ולא ללכת בדרכיו, ועוד הלא פרט כל
 דבר חקיו מצותיו וגו', ומה זה א"כ וללכת בדרכיו. גב) פי' הם ישראל לא ידעו טעמם.

אלהם אתם ראיתם את כל אשר
 עשה יהוה לעיניכם בארץ מצרים
 לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו:
 ב המסות הגדלת אשר ראו עיניך
 האתת והמפתים הגדלים ההם: ולא
 נתן יהוה לכם לב לדעת ועינים
 לראות ואזנים לשמע עד היום הזה:
 ד ואולך אתכם ארבעים שנה במדבר
 לא בלו שלמתיכם מעליכם ונעלך
 לא בלתה מעל רגלך: ה לחם לא
 אכלתם ויין ושכר לא שתיתם למען
 תדעו כי אני יהוה אלהיכם: מפטיר
 ו ותבאו אלה המקום הזה ויצא סיון
 מלך חשבון ועוג מלך הבשן
 לקראתנו למלחמה ונבם: ז ונפקח

ואמר יהוה אתון חזיתון ית כל
 די עבר יי לעיניכון בארעא
 דמצרים לפרעה ולכל עבדוהי
 ולכל ארעה: ב נסי רברביא די
 חוצה עינך אתיא ומופתיא
 רברביא האנון: ג ולא יחב יי
 לכון קבא למדע ועינין למחזי
 וארנין למשמע עד יומא הדין:
 ד ודברית יתכון ארבעין שנין
 במדברא לא בליאת כסותכון
 מנכון ומסנך לא עדו מעל רגלך:
 ה לחמא לא אכלתון וחמר חרת
 ועתיק לא שתיתון בדי דתדעון
 ארי אנא יי אלקכון: ו ואתתון
 לאתרא הדין ונפק סיון מלכא
 דחשבון ועוג מלכא דמתנן
 לקדמותנא לאנחא קרבא
 ומחונון: ז ונסבנא ית ארעהון

ויהבנה לא
 דראובן ולשב
 שבטא דמש
 פתגמי קמא
 יתהון בדי ד
 תעב

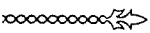
אחרים ולא נתן
 סוף דעתו של
 (ע"ז ס"ג) ולפיכך
 הזכיר חבל
 (ח) ושמרתו
 ד
 ש"ע ולפיכך
 נאבות בן א

לקט בהיר

רש"י

א אין פירושו של ראייתם ולא ידעתם את האומות
 והמופתיים, כי מה ידיעה צריך לזה, ועוד מה עד היום הזה
 מה נשמנה יום זה שיש לכם לב ועינים, אלא פירושו של
 ראייתם צעירי השכל ולא השגתם תכלית וכוונת האומות
 ומופתיים שהיו כדי להתחסד עמכם וכדי שדבנקו בו עד
 היום הזה כמו שמבאר והולך, שנסים התמידים שנמדבר
 השלימו לכם הידיעה בכוונת המופתיים (ג"א), ולדרך ראשון
 זה צריך לדעת למה אמר הכתוב ולא נתן ה', ואפשר שבעבור
 שאחס לא נתעוררתם מענמכם גם ה' לא נתן, מאחר שלא
 היה הצד לטהר ממילא לא היה מסייעין אותו, ועיין בראש
 ג': ב) מפרש השייכות והקשר של ותבואו אל המקום הזה
 וגם פסוק ח' ושמרתם וגו', שמאחר שזכיתם לבא למעלה
 ולמדריגה זו להיות לכם לב לדעת עינים לראות ואזנים
 לשמוע תשמרו מאוד על אוצר חביב זה כי העשירות
 והגדולה הם נסיונות גדולים (או משום שכל הגדול מחזירו
 יארו גדול הימנו ואחס היום אחר מ' שנה במדבר ואחר כבישת סיון ועוג צמחית תורה וגדולה במקום אחד - ד"ד), וכן

(ג) ולא נתן ה' לכם לב לדעת. להכיר את חסדי
 הקב"ה" ולידבק* זו: עד היום הזה. שמעתי
 שאותו היום שנתן משה ספר התורה לבני לוי כמו
 שכתוב (בפרשת וילך) (י"א ע"ג) ויתנה אל הכהנים בני
 לוי באו כל ישראל לפני משה ואמרו לו משה רבינו
 אף לנו עמדנו צמינו וקבלנו את התורה ויתנה לנו
 ומה* אחת משליע את בני שבטך עליה ויאמרו לנו
 יוס* מחר לא לכם ניתנה לנו ושמח משה על
 הדבר על זאת אמר להם (כ"ז ע"ג) היום הזה נהיית
 לעם וגו' (ילקוט חתקל"ח פסוק כ"ז ע"ג) היום הזה הצנתי
 (בכס) שאתם דבקים וחפלים במקום: (ו) ותבאו
 אל המקום הזה. עתה (אס) אתם רואים עלמכם
 בגדולה וכבוד אל תצטעו* במקום* ואל ירום
 לבצכם ושמרתם את דברי הצרית הזאת וגו', דבר
 ש"י • ולידבק. • למח. • היום ומחר. • אל ירום לבככם ולא תבעטו במקום.

קומי א
 יכסהו ארץ
 גוים לאור
 באורך ב

פְּרֻשַׁת כִּי תְּבֹא

מסורת המדרש
והיה כי תבוא תנ"כ
תבוא א' (כ"ג.)

א. הַיּוֹם הַזֶּה ה' אֱלֹהֶיךָ מְצוּף לַעֲשׂוֹת. זֶה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב, (תהלים צה ו) 'בָּאוּ נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִכְרַעַה נִבְרָכָה לְפָנֵי ה' עֲשֵׂנוּ'. וְהֵלֵא פְרִיעָה בְּכֻלָּל הַשְׁתַּחֲוִיָּה, וְהַשְׁתַּחֲוִיָּה בְּכֻלָּל פְּרִיעָה, וּמָה תִּלְמוּד לֹאמַר, נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִכְרַעַה נִבְרָכָה. אֲלֵא צָפָה מֹשֶׁה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְרָאָה שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ עֲתִיד לִיחָרֵב וְהַכְּפוּרִים עֲתִידִין לִיפְסֹק, עָמַד וְהִתְקִין לְיִשְׂרָאֵל שִׁיְהִי מִתְפַּלְלִין שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּכָל יוֹם, לְפִי שְׁחִבִּיבָה תְּפִלָּה לְפָנֵי הַקֹּדֶשׁ בְּרוּחַ הוּא מְפַל מַעֲשִׂים טוֹבִים וּמְפַל הַקְּרִבָּנוֹת. שֶׁפָּךְ כְּתִיב, (תהלים קמא ב) 'תִּכְוֶן תְּפִלְתִּי קִטְרֹת לְפָנֶיךָ מִשָּׂאת פְּפִי מִנְחַת עֲרֵב'. וּמֹשֶׁה רִבְּנוּ אָף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה כָּל מַעֲשִׂים טוֹבִים, פִּינֹן שֶׁנִּגְזַר עָלָיו שְׁלֹא לִיכָנֵס לְאַרְצָךְ, הַתְּפַלֵּל וְאָמַר, (דברים ג כה) 'אֲעַבְרָה נָא וְאֶרְאֶה וְגו''. וְאָמַר לוֹ

משה התקין לישראל מצות תפילה, שהיא גדולה מן הקטורות, והוא עצמו הרבה בתפילה לה'.

א. הַיּוֹם הַזֶּה ה' אֱלֹהֶיךָ מְצוּף לַעֲשׂוֹת אֵת הַחֲקִים הָאֵלֶּה וְאֵת הַמִּשְׁפָּטִים וְשִׁמְרַת וְעִשִׂית אוֹתָם כָּל לַבְּבֹד וּבְכָל נִפְשָׁה, אֵת ה' הָאֱמֶרֶת הַיּוֹם לִהְיוֹת לָךְ לֵאלֹהִים, וְזֶה סִמּוֹךְ אֵל פְּרֻשַׁת בִּיכּוּרִים ווִידוּי מַעֲשֵׂוֹת הָאֱמוּרוֹת לַמַּעֲלָה מִכֵּן, וְהֵלֵוּא אִין דִּין בִּיכּוּרִים חֵלִים אֵלֵא לֵאחַר כִּיבוּשׁ וְחִילוּק, וְעוֹד מֵהוּ "הַיּוֹם" וְכִי הַיּוֹם הַתַּחֲוִיל הַקָּב"ה לִיתֵן אֵת הַתּוֹרָה, וְעוֹד מֵהוּ "בְּכָל לַבְּבֹךְ וּבְכָל נִפְשָׁךְ" מֵה צִרִיךְ לֵב וּנְפֶשׁ לַמַּצוּה זֹו יוֹתֵר מְכָל הַמַּצּוּוֹת, וְתִיבַת "הָאֱמֶרֶת" זֹו, שֶׁהִיא לְשׁוֹן שְׁבַח, הִיא אַחַת וְיַחֲדָה בְּכַתְּבֵי הַקּוּדֶשׁ, לִכֵּן דְרָשִׁיךְ עַל הַתְּפִילָה, זֶה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב: "בָּאוּ נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִכְרַעַה נִבְרָכָה לְפָנֵי ה' עֲשֵׂנוּ", וְהֵלֵא מִצְאָנוּ בְּכַתּוּבִים כִּי "פְּרִיעָה" הִיא בְּכֻלָּל "הַשְׁתַּחֲוִיָּה", שֶׁהַכְּתוּב קוֹרֵא ל"כְּרִיעָה" בְּרַגְלִים בְּלִבְד בִּשְׁם "הַשְׁתַּחֲוִיָּה", וְ"הַשְׁתַּחֲוִיָּה" הִיא בְּכֻלָּל "פְּרִיעָה", שֶׁהַכְּתוּב קוֹרֵא ל"הַשְׁתַּחֲוִיָּה" בְּכָל גּוֹפוֹ בִּשְׁם "כְּרִיעָה", וּמָה תִּלְמוּד מִלְּמַדְנוּ הַכְּתוּב לֹאמַר: "נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִכְרַעַה, נִבְרָכָה", בְּגוֹף בְּרַגְלִים בְּכַרְכִּים? אֲלֵא, צָפָה מֹשֶׁה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְרָאָה שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ עֲתִיד לִיחָרֵב, וְהַכְּפוּרִים, שְׁמִצּוֹתָם לִהְבִּיא לְפָנֵי מִזְבַּח ה', עֲתִידִין לִיפְסֹק, עִם הַחֹרֵב, עָמַד וְהִתְקִין לְיִשְׂרָאֵל שִׁיְהִי מִתְפַּלְלִין שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּכָל יוֹם, לְפִי שְׁחִבִּיבָה הִיא תְּפִלָּה לְפָנֵי הַקֹּדֶשׁ בְּרוּחַ הוּא מְפַל מַעֲשִׂים טוֹבִים וּמְפַל הַקְּרִבָּנוֹת, שֶׁפָּךְ כְּתִיב בְּדַבְּרֵי דוֹד לֵה: "תִּכְוֶן תְּפִלְתִּי קִטְרֹת לְפָנֶיךָ, מִשָּׂאת פְּפִי מִנְחַת עֲרֵב", תִּהְיֶה נִכּוֹנָה לְפָנֶיךָ תְּפִלְתִּי, כִּמוֹ קִטְרוֹת, כִּשְׂאִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִיִּים, וְלִכֵּן אָמַר דוֹד "קִטְרוֹת", שֶׁכֵּן כֵּךְ "אָמַר הַקֹּדֶשׁ בְּרוּחַ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: מְכָל הַקְּרִבָּנוֹת שֶׁאֵתָם מִקְרִיבִין, אִין חֲבִיב עֲלֵי כְּקִטְרוֹת", וְכִמוֹהַ חֲבִיבָה תְּפִילָה, וְזֶהוּ שֶׁהַכְּתוּב אֹמַר בְּשֵׁלֶשׁ לְשׁוֹנוֹת: "נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִכְרַעַה, נִבְרָכָה, לְפָנֵי ה'", כִּנְגַד שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּכָל יוֹם שֶׁאֵנוּ מִתְפַּלְלִים, שֶׁהַתְּקִין מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל; וּמֹשֶׁה רִבְּנוּ עֲצָמוּ, אָף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה כָּל מִינֵי מַעֲשִׂים טוֹבִים, פִּינֹן שֶׁנִּגְזַר עָלָיו מִפִּי ה' שְׁלֹא לִיכָנֵס לְאַרְצָךְ, הַתְּפַלֵּל שְׁבַעַה יָמִים, "חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר פְּעָמִים", וְאָמַר: "אֲעַבְרָה נָא וְאֶרְאֶה אֵת

הַקֹּדֶשׁ בְּרוּחַ הוּא, וְאֵשׁ הַפְּסֻקָה. לְכָךְ מֵה פְּתִיב לְמִי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסִי בֶּרֶךְ לְעוֹשֵׂי מִצְוֹת. אָדָם עַד שֶׁמִּגִּיעִין אוֹתוֹ סִפֵּק לֹא עוֹשֶׂה. אָב רָאָה אֲשֶׁכּוֹל שְׁבַכְר. וְכָא וְעוֹמַד בְּאִמְצַע יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאמַר, וְ

הַאֲרִי, וְאָמַר לוֹ הַקֹּדֶשׁ הַפְּסֻקָה "וְרָאָה בְּעֵינָיִךְ, פִּי הָרִי כִי אִם הִיָּה מוֹסִיף עַל אֱלֹהֶיךָ מְצוּף לַעֲשׂוֹת "אֵת ה' הָאֱמֶרֶת הַיּוֹם", פִּי תְּמִידִית.

הַמְּבִי "הַיּוֹם הַזֶּה ה' אֱלֹהֶיךָ הָעֵינִין הַזֶּה, פְּרֻשַׁת הַבֵּא מִמְּעוֹן קֹדֶשְׁךָ, מִן הַשָּׁן רַבִּי אֶבְהוּ בְּשֵׁם רַבִּי לְפָנֵי ה' כְּתִינוּק הַמִּתְגַּעְגַּע לְפָנֵי הַקָּב"ה לְעוֹשֵׂי מִזְ עֶסֶק - לְבַקֵּשׁ דְּבַר אֶצְ וְלִקְרוּבִים אֵל הַמַּלְכוּת עַל אֲצֵל הַמְּלֶךְ וְשִׁטַּח לְפָנֵי אֲבָל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּחַ הוּא רָאָה אֲשֶׁכּוֹל עֲנִבִים שֶׁנֶּ וְכָא עִמוֹ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּתוֹרָה, וּמְבַקֵּשׁ בְּסוּפָה לְשַׁל פְּרֻשַׁת וִידוּי מַעֲשֵׂר: הָאֲדַמָּה אֲשֶׁר נִתְּתָה לָנוּ, הָאֲדַמָּה אֲשֶׁר נִתְּתָה לָנוּ,

הקדוש ברוך הוא, (שם שם כו-כו) 'אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, עלה ראש הפסגה'. לכך נאמר, 'היום הזה ה' אלהיך מצוה לעשות'.

מה פתיב למעלה מן הענין, 'השקיפה ממעון קדשך'. אמר רבי אבהו בשם רבי יוסי בר חנינא, בוא וראה כמה מתחטאין, וכמה יש להן פתחון פה לעושי מצות. אדם יש לו עסק אצל מלכות, פעמים שהוא נותן כמה ממון עד שמגיעין אותו אצל המלך. פיון שהגיע אצל המלך, ספק עושה שאלתו, ספק לא עושה. אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן, אלא יורד אדם לתוך שדהו, ראה אשכול שבפר, תאנה שבפרה, רמון שבפר, מניחו בסל והולך לירושלים ובא ועומד באמצע העזרה ומבקש רחמים על עצמו ועל ישראל ועל ארץ ישראל, שנאמר, 'השקיפה ממעון קדשך וגו''. ולא עוד, אלא שהיה אומר,

הארץ, 'ואמר לו הקדוש ברוך הוא: "אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה", עלה ראש הפסגה "וראה בעיניך, כי לא תעבר את חצונו הזה", ואם אמר לו הקב"ה "אל תוסף דבר אלי עוד" הרי כי אם היה מוסיף עוד תפילה אחת היה נענה, לכך נאמר כאן בדברי משה: "היום הזה ה' אלהיך מצוה לעשות ... בכל לבבך ובכל נפשך" ולב ונפש הם ענינים מיוחדים הנצרכים לתפילה, "את ה' האמרת היום", פירת ושיבחת בתפילה, ולכן הוא אומר "היום הזה", לומר שמצוה זו היא תמידית.

המביא ביכורים, והעושה צדקה, הקב"ה מקיים בקשותיו ומברכו.

'היום הזה ה' אלהיך מצוה', הוסיף ואמר 'היום הזה', לדרוש: מה פתיב כאן למעלה מן הענין הזה, פרשת הבאת בכורים ופרשת וידוי מעשרות, שבסופן נאמר כאן למעלה: "השקיפה ממעון קדשך, מן השמים, וברך את עמך את ישראל, ואת האדמה אשר נתת לנו", וכאשר אמר רבי אבהו בשם רבי יוסי בר חנינא: בוא וראה כמה מתחטאין - מתגעגעין ומתפנקים לפני ה' כתינוק המתגעגע ומתפנק לפני אביו והוא עושה לו רצונו, וכמה יש להן פתחון פה, לפני הקב"ה לעושי מצות, לבקש ממנו כל מה שירצו ויעשה רצונם, שהרי אדם אם יש לו עסק - לבקש דבר אצל מלכות, הרי פעמים שהוא נותן כמה ממון לשומרי בית המלך ולקרובים אל המלכות עד שמגיעין אותו לעמוד אצל המלך, וגם פיון שהגיע האדם הזה אצל המלך ושטח לפניו את שאלתו, ספק אם המלך עושה לו שאלתו, ספק לא עושה, אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן, אלא כמו ששינו (ביכורים ג, א): "יורד אדם לתוך שדהו, ראה אשכול ענבים שבפר, תאנה שבפרה, רמון שבפר", מניחו בסל והולך לירושלים, ובא עמו לבית המקדש, ועומד באמצע העזרה שאצל המזבח, וקורא את הפרשה האמורה בתורה, ומבקש בסופה רחמים על עצמו ועל ישראל ועל ארץ ישראל, כמו שנאמר בסופה של פרשת וידוי מעשר: "השקיפה ממעון קדשך מן השמים, וברך את עמך, את ישראל, ואת האדמה אשר נתת לנו", הרי "וברך את עמך", "על עצמו", "את ישראל", "על ישראל", ואת האדמה אשר נתת לנו", "על ארץ ישראל", ולא עוד, אלא כאילו שהיה אומר להקב"ה: "איני

הדר בא"י כמי שיש לו אלוה, וכל הדר בחו"ל דומה כמי שאין לו אלוה. מאי טעמא מדוע משום דזרעא קדישא לארעא קדישא סלקא כי זרע קדוש לארץ קדושה עולה ושכינתא באתרה יתבא והשכינה במקומה יושבת והאי בהאי תליא וזה תלוי בזה ומשה לא קאמר אלהיך אלא לאינון דהוו זמינין למיעל לארעא קדישא ולקבלא אפיה שכינתא ומשה לא אמר אלהיך אלא לאלה שהיו עתידים להכנס לארץ הקדש ולקבל פני השכינה ומה דלא אמר אלהינו, משום דהא משה לא זכה למיעל לארעא כי משה לא זכה להכנס לארץ ובג"כ אלהיך ודאי בכל אחר בכל מקום משום דאינון הוו זמינין למיעל תמן כי הם היו עתידים להכנס שם.

74 א"ל ודאי הכי הוא ודאי כך הוא אבל הכא כתיב ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלהיך, והא אנן בארעא שריין מאי טעמא והרי אנו שרויים בארצנו, ומדוע אלהיך ולא אלהינו. אלא אינון בעיין לאחזאה ולאודאה אלא הם צריכים להראות ולהודות דבגיני דחסד עלאה זכאן לכל האי ושריין בארעא ועאלן לההיא ארעא ועבד עמהון כל אינון טבאן שבגלל החסדהעליון זכו לכל זה, ושריין על אדמתם ונכנסו לאותה ארץ, ועשה עמם כל הטובות ההם ובג"כ הוו אמרי מלין אלין לכהן ולכן אמרו הדברים האלה לכהן דכתיב הגדתי היום לה' אלהיך, משום דאתי מסטרא דחסד משום שבא מצד החסד.

כה תאמר לבית יעקב, לההוא אחר דאתחזי להו באותו מקום הראוי להם ותגיד לבני ישראל, בההוא אחר שלים דאתחזי להו באותו מקום שלם הראוי להם דהא יעקב וישראל, תרין דרגין אסתלקו ובדרגא חד סלקין שתי מדרגות הסתלקו ובמדרגה אחת עולים אלא ישראל שלימא דכולא אקרי אלא ישראל נקרא שלימות הכל ותגיד לבני ישראל, לאחזאה חכמתא להראות החכמה ולאשתעי ברוח חכמתא טיבו וקשוט דעבד לון קב"ה ולדבר ברוח חכמה את החסד והאמת שעשה להם הקב"ה דכתיב ויגד לכם את בריתו

תניא אמר ר' יוסי, זמנא חדא הוינא אזיל באורחא והוה ר' חייא ברי עמי פעם אחת הלכתי בדרך ור' חייא בני עמי עד דהוינא אזלין אשכחנא חד גבר דהוה לקיט בחקלא עשבין לאסוותא כשהיינו הולכים מצאנו אדם אחד שהיה מלקט בשדה עשבים לרפואה קריבנא לגביה קרבנו אליו אמינא ליה, בר נש, קוטר א דקוטר דעשבין למה אמרנו לו, בן אדם, אנודות אנודות של עשב למה לא זקיף רישיה ולא אמר מידי לא זקף ראשו ולא אמר דבר אהדרנא זמנא אחרא ואמינא האי ולא אמר מידי חזרנו פעם אחרת ואמרנו זאת, ולא אמר דבר אמינא ליה לרבי חייא ברי, או האי בר נש אטים אודנין או שטיא או חכימא אמרתי לך חייא בני או שאדם זה אטומים אזינו, או שהוא שוטה או שהוא חכם יתיבנא גבוי ישבנו אצלו לבתר לקיט אינון עשבין ואחיד לון וחפא עליהון טרפי גופנין אח"כ ליקט את העשבים וקשר אותם וכיסה אותם בעלי גפנים.

נפש

ביאור המאמר

ידיד

הרבה קשרי עשבים מינים בפני עצמם ואח"כ קשרם יחד פעם אחרת כולם כאחד. ולכן שאל קוטר א דקוטר דעשבין למה ר"ל קשר הכולל קשרי עשבים למה. והנה אמר כי הוא שמע היות ישראל חכמים ולא כן ראה עתה חכמה בהם כי אחר שלא השיבם פעם אחת היה לו לשחוק, אבל עכ"ז רצה להטיבם כי נכנס דרך חושמם ריח עשב אחר כי המריח אותה בא לו כמו צרעת אותם ג' ימים מכה ריח העשב ההוא. ולכן נתן להם שומים מדבריים כי הוא רפואתו ובוהו הויעו זיעה גדולה ונתרפאו. והנה לימד להם דרך ארץ כי כפי ההדרגה כך תהיה הכבוד. והורה בזה כי כיון שראוהו שחק ולא רצה להשיבם היה ראוי ששחקו עד יראו איך יפול דבר,

וכו'. וז"ל רח"ו: כי ידעת סוד קשר ישראל זרעא קדישא עם ארץ ישראל ארעא קדישא. והשכינה אין לה ישיבה אלא באתרה ומקומה שהוא מקום א"י שאו נקשרים ישראל עם א"י תחתונה ועליונה כי זהו טעם הדר בחו"ל דומה כמי שאין לו אלוה. ולכן כינה שם האלהות לנכנסים בא"י. וע"ד זה ביאר הפסוק הגדתי היום, כי תזור אל הכהן והוא סוד החסד העליון שהוא כה"ג. ולכן אמר האדם המביא את הבכורים, כי מה שזכה לבא אל הארץ הוא בכח החסד הנקרא ה' אלהיך מייחס אלוה אל הכהן. וז"ש הגדתי היום-וכו' כי באתי אל הארץ. ע"כ. ועיין בעיונים ד"ה הדר בחו"ל דומה כמי שאין לו אלוה. **תניא אמר ר' יוסי** להלן פירוש רח"ו. כי היו לו

(ובמאמר המוסגר, נוכל להג' את הפסוק בתהילים פרק כ' סוד ה' ליראיו וכו'. ולכאוו קשה, איך נאמר על איהו דו שהוא סוד וכפרט איך נאמר דבר שהוא סוד ה' הוא ו ליראיו, הרי ברעג שאדם יוו הסוד הזה ומפרסם אותו באי ספר, שוב אינו סוד אלא נהי הרבים. ואכן, הכוונה ה לאותה בחינה שאנו מדברים נ כאן, ר"ל התענוג הזה שי לאותו אדם שחידש איהו חידו או באה אליו ידיעה בבחי התגלות הכתר שורש החכמ את ההרגשה הזאת ואת ההב שלו כאותו סוד אינו יכ להעביר ולהמשיך לאחר זה בכחינת סוד אצלו. כי אדם יכ להמשיך הלאה ולהביא לי גילוי רק מנקודה מסוימת כ מכחינת המדות שיכול ללו אחרים חסד וגבורה לעבו הכורא ית"ש. אבל את אוו בחינה עליונה שהתגלחה אי הנקראת סוד ה', את הבחי הזאת אינו יכול להמש לאחרים).

נמצא שיש שתי מדרגות לחכמ א. בחינת חכמה דאצילות ש: בה הארה מבחינת העונג העל רק מעט מועיר, ומדרגה זו ה ענין האות י' שבשם הוי"ו וכמשל שלנו בחינה זו ד ההשכלה והחידוש הנמשך מבעל החכמה אל האחרים. ויש בחינה עליונה יותר הנק עין שיש בה הארת הע העליון, הארת הכתר קוצו של שהוא שורש ומקור החכמ והעונג הזה אינו ניתן להעב ולהמשכה ושיך לבעליו, בח סוד ה' ליראיו.

גילוי העונג בשבת וו בשבת מתגלה בחינת הע העליון, בחינת הכתר שבחכ דאצילות ולכן זמן על הנשמות לג"ע הוא בשבת דוי וההסבר הוא לפי שבשאר החול החכמה לא מקבלת הז הכתר, אבל בשבת נקראת כ"ל. ומכאן מוכן הפסוק וקר לשבת עונג. והנה ידוע שט הוא מוחין דבא ולכן י נקרא קדש (לעומת י שהמוחין הם מאימא ו נקראים מקרא קדש ולא קו ממש) ואכן העונג העליון עתיק נמשך בחכמה.

ולכן נקראת הבינה **גן עדן** הבינה מקבלת מהחכמה, שבחכמה העונג הוא ע בבחינת העלם והוא מת כבינה המתפשטת לא ולרוחב. על כן התגלות ה

סוד גגנו
 עם טינוע
 זיין נס

פְּרָשָׁה סא

מסורת המדרש
א. אשרי האיש וכו'
ילויש כאן קט (כה"ע).
אשר לא הלך וכו' זה
דור הפלגה. ע"ז יח:
ש"ט פ"א, ילויש
תהלים תריד, ראה לעיל
פלי"ט-ה. ובמושב
לצנים וכו' זה אבימלך
ע"ע לעיל פני"ד-ב.
אר"ש אב לא למדו
ורב לא היה לו וכו'
אר"ג פלי"ג-א, להלן
פצ"ה-ג, תנחומא
ויגש-יא ותנ"י-יב, ש"ט
שם, פט"ו, ילויש שם.
תהלים תריד, תרסו.

76 א. (כה, א) ויִסֹף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וַשְׁמָה קְטוֹרָה
כְּתִיב (תהלים א, א) 'אֲשֶׁרִי הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הִלֵּךְ וְגוֹ' 'אֲשֶׁר
לֹא הִלֵּךְ בַּעֲצַת רְשָׁעִים' זֶה דוֹר הַפְּלִגָּה (שם שם, שם)
'וּבְדֶרֶךְ חַטָּאִים לֹא עָמַד' אֱלוֹ אֲנָשִׁי סְדוֹם שְׁנֵאמַר (בראשית
יג, יג) 'וְאֲנָשִׁי סְדוֹם רָעִים וְחַטָּאִים' (תהלים שם, שם) (שם)
'וּבְמוֹשֵׁב לְצִיִּים לֹא יָשָׁב' זֶה אַבְיִמֶלֶךְ שְׁנֵאמַר (בראשית כ,
טו) 'הִנֵּה אֲרָצִי לְפָנֶיךָ וְגוֹ' (תהלים שם, ב) 'כִּי אִם בְּתוֹרַת
ה' חֲפָצוֹ' (בראשית יח, יט) 'כִּי יִדְעֶתְיוּ לְמַעַן אֲשֶׁר יַצְוֶה'
(תהלים שם, שם) 'וּבְתוֹרַתוֹ יִהְיֶה' אָמַר ר' שְׁמַעוֹן אֵב לֹא →
לְמַדוּ וְרַב לֹא הָיָה לוֹ וּמַהֲיִכֵן לְמַד אֶת הַתּוֹרָה אֲלֵא זְמַן.
לוֹ הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁתֵּי כְלִיּוֹתָיו כְּמִין שְׁנֵי רַבָּנִים וְהָיוּ

א. "ויסוף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה ותלד לו" - את כל העמים האמורים כאן
בפרשה, זהו אשר - כתיב: "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים, ובדרך חטאים לא עמד,
ובמושב לצים לא ישב, כי אם בתורת ה' חפצו, ובתורתו יהגה וילילה, והיה כעץ שתול על פלגי מים, אשר
פריו יתן בעתו, ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח" - "אשרי האיש" - "האיש" - זה אברהם, שנאמר
(בראשית כ, ז): "ועתה השב אשת "האיש" כי נביא הוא" (ש"ט א. ועיין ילויש כאן ק"ט), "אשר לא הלך
בעצת רשעים" - זה דור הפלגה - בוני המגדל, "רשעים היו" (ע"ז יט. עי"ש וברש"י שם),
והיו בעצה רעה, למרוד בה, כנדרש למעלה (לח, א-ז), ואברהם לא הלך בעצתם ונפרד מהם, כנדרש
למעלה (שם עי"ש, ובסי' ל, א), "ובדרך חטאים לא עמד" - אלו אנשי סדום, שנאמר -
בהם: "ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד", ולא עמד אברהם בעמדתם (עפ"י שם), ולא קבל מהם
את הצעתם שכשקשו להעמידו למלך עליהם אחרי שהצילם מידי המלכים שנלחמו בהם, כנדרש למעלה
(מג, ה), "ובמושב לצים לא ישב" - זה אבימלך - מלך פלשתים, שהציע לו לאברהם לשבת
בארצו, כמו - שנאמר: "ויאמר אבימלך, הנה ארצי לפניך בטוב בעיניך שב" - "ולא קבל" (לעיל
נד, ב, וש"ט שם) - אברהם, את הצעת אבימלך, לשבת "במושב אנשי פלשתים מפני שלצנים היו,
שנאמר - בהם (שופטים טו, כה): "ויהי כטוב לבם ויאמרו קראו לשמשון וישחק לנו" (ע"ז שם), "כי אם
בתורת ה' חפצו" - "זה אברהם, שנאמר" (ש"ט שם) - בו: "כי ידעתיו למען אשר יצוה את
בניו ואת ביתו אחריו ושמו דרך ה'" - כה היה עז חפצו בדרך ה' עד שידעתיו שכודאי ינחילה גם לבניו
וביתו אחריו, "ובתורתו יהגה וילילה" - "יהגה" - "שהגה" - וחשב במצוות ה', להבין - דבר
מתוך דבר" (לעיל כו, א, עי"ש), עד אשר הבין וידע וקיים את כל מצוותיה, כנדרש להלן (סד, ד עי"ש),
אמר רבי שמעון: "ועד עכשיו - בימי אברהם - לא נתנה - עדיין - התורה" (תנחו" ויגש יא) -
בשלימותה, כבסיני, וגם - אב לא למדו, ורב לא היה לו - שילמדו את כל התורה עד שלא
ניתנה, שהרי שם בן נח לא ידע לגלות לאברהם אלא את שבע המצוות בלבד (כנדרש לעיל מג, ה, עי"ש)
- ומהיכן למד - אם כן אברהם - את התורה - כולה בשלימותה, כאמור, עם כל פרטיה
ודקדוקיה? אלא, זימן לו הקב"ה - את - שתי כליותיו, אשר "יעשו" (להלן צה, ג) לו -

מסורת המדרש

והי' כעץ שתול שריט פ"א ילו"ש כאן, תהלים תר"ד, תתמה. ב. עוד ינובון בשיבה זה אברהם ילו"ש כאן קט (כה"ע), שריט פצ"ב.

נובעות ומלמדות אותו תורה וחכמה הדא הוא דכתיב (שם טז, ז) 'אברך את ה' אשר יעצני אף לילות יסרוני כליותי' (שם א, ג) 'והיה כעץ שתול ששתלו הקדוש ברוך הוא בארץ ישראל (שם שם, שם) אשר פרו יתן בעתו זה ישמעאל (שם שם, שם) ועלהו לא יבול זה יצחק (שם שם, שם) וכל אשר יעשה יצליח' אלו בני קטורה שנאמר 'ויסף אברהם ויקח אשה'.

ב. (תהלים צב, יד-טו) שתולים בבית ה' בחצרות אלהינו יפריחו עוד ינובון בשיבה זה אברהם אבינו (שם שם, שם) 'דשנים ורעננים יהיו' 'ויסף אברהם'.

כמין שני רבנים, והיו נובעות "תורה" (שם) "חכמה ודעת" (ש"יט ט"ז), "כשני כדים של מים" (להלן שם), "והיו מבינות אותו ויועצות אותו" (אדרי"ג ל), ומלמדות אותו תורה וחכמה, הדא הוא דכתיב — זהו שאמר הכתוב: "אברך את ה' אשר יעצני אף לילות יסרוני כליותי" — שכליותיו היו יועצות לו ומלמדות אותו מוסר ה' בלילות, "והיה כעץ שתול על פגי מים" — ששתלו הקב"ה בארץ ישראל — שהיא "ארץ נחלי מים, עינות ותהומות יוצאים בבקעה ובהר" (דברים ח, ז. רד"ל ור"י, והוא משל למים העליונים — שפע הטוב, ולימים" של תורה, לימים" של דעת), אחרי "שנטלו הקב"ה" (ש"יט שם) מאור כשדים, ממקום שצמח שם בראשונה, "אשר פרו יתן בעתו" — זה ישמעאל — בנו הראשון, והבנים נקראים "פריי", ככתוב (בראשית א, ח): "פרו ורבו", ואותו התשיב אברהם בראשונה לעיקר פרוי, שאמר להקב"ה (בראשית יז, יח): "לו ישמעאל יחיה לפניך", וגם הוא נחשב לבסוף ל"פריי", "שעשה תשובה", כנדרש למעלה (ל, ד. נט, ז. עיי"ש), ושאיין חשיבות בבני ישמעאל אלא "הפריי" — הטובים שבהם, והוא אשר נולד לאברהם "בעתו", "ועלהו לא יבול" — זה יצחק — שהוא "המעולה" (ועי רש"י) העלה המגין "ממעל" על כל באי עולם, ושאף "עמי הארץ" שבבני יצחק, שאין בהם ריח תורה וטעם מצוות, כעלה הזה, שאין בו טעם וריח כפרי, גם הם לא נובלים ואובדים ויש להם חשיבות וחביבות לפני הקב"ה וחלק לעולם הבא (ראה ויק"ר לו ב וי"ב) כשם שכל ישראל לא יבולו ולא יאבדו לעולם הבא (עיי בשם נתיבות עולם, וכ"ד היפ"ת ורוב מפרשי המדרש, ועי הערות), "וכל אשר יעשה יצליח" — אלו בני קטורה — שהולידם אברהם לעת זקנותו, שאף שאינם עיקר בניו של אברהם, אבל קמו מהם עמים רבים שעשו והצליחו לישוב העולם, וזהו — שנאמר — כאן: "ויוסף אברהם ויקח אשה" — "ויוסף" — הוסיף לעשות עוד כמעשיו הטובים שעשה, והוליד את בני קטורה.

ב. דבר אחר: "ויוסף אברהם ויקח אשה" — "ויוסף" — זהו שאמר הכתוב: "שתולים בבית ה' בחצרות אלהינו יפריחו, עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו" — "שתולים בבית ה'" — זה אברהם, ששתלו הקב"ה בארץ ישראל, כנדרש למעלה (בסימן הקודם עיי"ש), "בחצרות אלהינו יפריחו" — זה ישמעאל" (יל"ש תהלים תתמ"ה) — שהפריחו אברהם, ונפוצו בניו בעולם "בחצרות אלהים ובטירותם" (בראשית כה, טז), "עוד ינובון בשיבה" — זה אברהם אבינו — שלעת שיכתו הניב פרי יק — "זה יצחק" (שם), "דשנים ורעננים יהיו" — "אלו בני קטורה" (שם) — שהולידם אברהם

(איוב יד, ז) פ' (שם שם, שם) 'אם הברית ועוד יחל וינקתו לא תחדל בארץ שרשו' (בר) 'ובעפר ימות גזע ט' 'מריח מים יפ ועשה קציר נטע נטע' התוספת מ לעת זקנתו שאף אז נר ושמח קטורה, ותלד לו או תקרה אם יכרת, ועוד יחי ועשה קציר כמו נטע" — ועניפתו הרכה לא תפו מלחלוחית המים, ויגדל — "זה אברהם אבינו" (להוליד בניו לעת זקנתו — יש לאבינו אברו עליו — "הקב"ה" (יל) (שם) ומל עצמו בשמחו ומעשים טובים, בקו תחדל" — זו — ע הגוף — שלו — של בארץ עד שכבר לא היו "ובעפר ימות גזעו" "הענף" שלו, והיא אשו אביו (יפ"ת, ועי לעיל לו אברהם, כאמור שם בפר — מצוות ומעשים זכה כי — יפריח — שמשמעותו: יפריח "ק כמו קציר" (יל"ש איוב ש כתוב: "ועשה קציר כמ העץ הגדול, עצמו, וכלו — על הנצרים שעשה קטורה ותלד לו את" — שהוליד בתחילה.

פרשת תבוא

שנת תר"ע

7

בתנחומא צפה משה ברוח"ק וראה שבהמ"ק עתיד ליהרב והביכורים עתידין ליפסק עמו, והתקין לישראל שיהיו מתפללין שלש פעמים בכל יום. להבין הדברים דהנה במדרש (ב"ר פ"א סי' ד') אין ראשית אלא ביכורים בשביל ביכורים, עיי"ש. ולהבין דבריהם דהנה בזה"ק (ח"ב ע"ט:) על הפסוק הגדתי היום לה' אלקיך וז"ל אינון בעיין לאחזאה ולאודאה דבגיני דחסד עילאה זכאן לכל האי ושריין בארעא ועאלן להאיא ארעא ועבד עמהון כל אינו טבאין ובג"כ הו אמרי מלין אלין לכהן כו' משום דאתי מסטרא דחסד, עכ"ל. וע"כ נאמר ויתן לנו לשון מתנה. והנה זה הוא עיקר הכוונה בכריאת שמים וארץ להיות האדם מודה להשי"ת שבראו מצד החסד וכו', כמ"ש כל זה הרמב"ן ז"ל (סוף פ' בא) עיי"ש דבריו כי נעמו. וזהו שבוכות ביכורים נברא העולם, שהענין מה שביכורים מורים עליו זוהי כוונת הבריאה והנה בביכורים יש שלשה דברים, הבאה ותנופה והנחה, וקריאה, והשתחוי', וזה כנגד מחשבה דיבור ומעשה, הבאה ותנופה והנחה הן מעשה, קריאה דיבור, והשתחוי' מחשבה דכל הברואים הולכים כפופי קומה, והאדם שיש לו שכל הולך בקומה זקופה, ואם הוא בא בהשתחואה שהיא כפיפת קומה להשי"ת, בזה מורה שהוא מבטל אף שכלו להשי"ת. וע"כ ביכורים מצוה חביבה מאד, שהיא מצוה הנעשית בכל ג' חלקי האדם, והם כנגד נפש רוח ונשמה, וענינה מורה על הענין שתכלית בריאת העולם היתה לזה, וע"כ כשראה מרע"ה שביכורים עתידין ליבטל ביקש תקנה, ואף שהרבה מאוות בטלות בחורבן בהמ"ק, נרגש יותר על ביטול מצות ביכורים והוא לגודל מעלתה, ולכך התקין שלש תפלות, דתפלות אבות תקנום, אברהם שחרית, יצחק מנחה, יעקב ערבית, וכל אחד ואחד מהם השיג מעלה יותר, דכל ענין

תפלה היא ביטול והכנעה להשי"ת כמ"ש הרמב"ן (סוף פ' בא) עיי' שמה. ואאע"ה הי' שכל, כמ"ש חז"ל (ב"ר פ' ס"א) שתי כליותיו נובעות חכמה, והוא מחמת שאחד הי' אברהם וביטל הע"ז שהיא טעות מצד השכל וקידש את שכלו במה שביטל כל השכל שלו להשי"ת, ע"כ הי' שכרו ששכלו נעשה כולו קודש וכליותיו נובעות חכמה, והוא כעין שאחז"ל (ברכות ז'). בשכר ויסתר משה פניו מהביט זכה לותמונת ה' יביט, וע"כ תיקן תפילת שחרית תפילת הבוקר שהוא לשון ביקור שיבקר אדם בשכלו, ובזה"ק (ריש פ' לך לך) דאברהם הוא נשמתא, ולכך נבחן ונצרך אברהם במצרים דשם הוא מקום ע"ז וכישוף וחכמת מצרים שהיא מצד השכל דקליפה, ויצחק עלה למעלה עוד יותר, שלא בלבד השכל אלא אף את הנפש הקדיש וביטלה להשי"ת ויצחק הקריב את נפשו לה', ולכך נצרך ונבחן בפלשתים דקליפה שלהם היא ליצנות כמבואר במדרש (ב"ר פ' ס"א) ובמושב לצים לא ישב זה אבימלך והיא הקליפה בדיבור שהוא מכחות הנפש, כמ"ש (בראשית ב') ויהי האדם לנפש חי' ובת"א לרוח ממללא, ולכך תיקן תפלת מנחה מלשון מנוחה, ומנוחה מתיחסת לנפש כמ"ש המהר"ל ז"ל, ובקרוב מנחה כתיב נפש כמ"ש (ויקרא ב') ונפש כי תקריב קרבן מנחה, ויעקב תיקן תפלת ערבית, כי הוא קידש עוד יותר שגם הגוף יתקדש ולא ראה טפת קרי מימיו, וזה שהקריב שלמים שלא מצינו רק ביעקב בראשונה כמ"ש (בראשית מ') ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק, דשלמים נקראים משום שיש בהם שלום למזבח ולכהנים ולבעלים (ת"כ ורש"י ויקרא ג' א'), ונקרא (בראשית כ"ה כ"ז) איש תם יושב אוהלים ותם הוא גם מצד הגוף, ונאמר (מיכה ז' כ') תתן אמת ליעקב, והדברים עתיקין, ולכך נבחן ונצרך אצל לבן, ולבן נקרא ארמי שרימה באנשי מקומו והוא רמאי ואנשי המקום רמאים

וכתיב כי הכסא שלם ויש לומר - כברש"י, כי האריות"ל מילוי שני רי"ן ורצה פני ישראל ארע"ה את ברין היפוך אל (תהלים) ונני במרחב ותיות חרב ויחלוש חרב, וכך לגוף, נמדד אל השיגו חרב היפוך על ישראל אחד, מטעם נאמרה כל

ה הנוראים ו ישראל את עולם קטרג עצמו ולום מתווך בזה עצמו שית גויים אל יוצאים

אל יוצאין דינא, דהנה ים שבלולב ם אין עושין ם סי' י"ב) ה אחת והן כבר הגדנו הוא תכלית אל את הכ

כמבואר במדרש (ב"ר ט' ס"ג) וזה היפוך מדת תמימות ואמת. וע"כ תיקן תפלת ערבית שהיא כנגד אברים ופדרים, דערבית היא אף שהוא בחשכות ואינו מאיר לו השכל ג"כ יבטל כחותיו ונמשך להשי"ת והוא כנגד אברים ופדרים שהם חלקי הגוף שבקרבו. ולכך כשראה מרעה שביכורים עתידין להבטל תיקן שלש התפלות, דכל מה שיחסר בהעדר הביכורים ישלימו שלש התפלות הנ"ל, והבן:

ולפי האמור יובן מ"ש חז"ל בתנחומא תזכו ותשנו לשנה הבאה, דלמה דוקא בביכורים, ולפי האמור דביכורים הם ביטול יובן היטב, דאחר שמבטל כחותיו להשי"ת והוא בעצמו כאפס וכאין, א"כ זוכה לשנה הבאה, וכמו תבואה אימת קגביל לבתר דבלי משום דהזרע נתבטל לכדור הארץ משיג הזרע חיות מחדש ומתחיל לצמות, כן האדם אם הוא מבטל א"ע להשי"ת כולו וכאפס ואין נחשב לגבי עצמו מתחיל שוב לצמוח:

ולא שכחתי, פירשיי מלברכך על הפרשת מעשרות, ותמוה דהא ברכות דרבנן, והנה כ"ק אאמור'ר זצלה"ה אמר בשם שו"ת ר"י מגא"ש דקאי על ברכת שהחיינו, כוונת הדברים כי עיקר המצוה הוא החיות והשמחה ותשוקת האדם למצוה, דהיינו שהוא עושה המצוה מפנימיות הלב, וע"כ הוא משתוקק מתי תבוא לידו המצוה ויעשנה, וכן אמה"כ (במד' כ"ג) הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא ופירשיי שעומדין משנתן שחרית וחוטפין המצוה כו', וזה מורה על גודל ההשתוקקות להמצוה, וזה לא נמצא אצל או"ה רק אצל ישראל, שהפנימיות שלהם היא טובה, וע"כ בלעם שצפה וראה מעלת ישראל שיבה אותם בזה שלא נמצא אצל זולתם, וע"כ ברכת שהחיינו היא דאורייתא, כי זה עיקר המצוה כשעושה בשמחה וחיות כנ"ל, וזה מורה ברכת שהחיינו כמובן:

ובזה יובן מאמרם ז"ל (יומא ט'): שהורבן הבית ה' בשביל שנאת חנם, ולכאורה הלא בכתוב מפורש תחת אשר לא עבדת וגו'.

ולזה"ל יובן, דהנה באמת בפנימיות כלל ישראל הם אחד, רק שמחמת הגופים נעשה פירוד, וע"כ אם היו עושים המצוה בשמחה, דהיינו מהפנימיות הלב כנ"ל, ממילא היו מתאחדים, כי בפנימיותם הם אחד, ולא היתה שנאת חנם ביניהם וזה תלוי בזה:

ובזה יובן מאה"כ תחת אשר לא עבדת וגו', והקשה כ"ק אאמור'ר זצלה"ה הרכ"מ בשם הר"ק ר' משה ליב מסאסוב ז"ל מדוע מחמת מניעת השמחה מגיע עונש גדול כ"כ, ולהנ"ל יובן דכשאין עושין בשמחה מפנימיות הלב, רק כמצות אנשים מלומדה, אז אין המצוה נחשבת כ"כ, ומסתעפת מזה שנאת חנם וכנ"ל, והבן:

ברשיי ז"ל (כ"ז כ"ד), י"א ארורים כנגד י"א שבטים וכנגד שמעון לא כתב ארור לפי שלא ה' בדעתו לברכו לפני מותו וכו', י"ל הפירוש דבאמת ישראל הם ברוכים מברכת יעקב אבינו ע"ה, וע"כ בעצם לא חלה עליהם קללה כלל, כי אין ארור מתדבק בברוך, והקללה היא רק בהיצוניות לדחות החטא, כמו שהחטא הוא רק במקרה לא בעצם, אבל שבט שמעון שלא נתברך, אם ה' מקללו היתה חלה ח"ו בעצם, וזה לא רצה בשום אופן לקלל ח"ו שבט מישראל, והבן:

ולא נתן ה' לכם לב לדעת, להבין מה חטאם בזה ומה מוכיח, אך האמת שבשמים אין מקמצים כלל וברצונו יתב"ש להשפיע כל טוב, אך המניעה היא מצד המקבלים שאינם ראויים לקבל ועומדים מרחוק, אך באם האדם יש לו תשוקה רבה להתקרב להשי"ת, ממילא נמשך ונתקרב למקום ששם תשוקתו, וכמו שאמר כ"ק אאמור'ר זצוקללה"ה בדברי המשנה עירובין (מ"ט: ט') ה' מכיר אילן או גדר ואמר שבייתי בעיקרו קנה שם שביתה, ואמר הטעם כי במקום שרצונו וחשקו להיות שם הוא, וע"כ אם יש לו תשוקה להשי"ת באמת, יכול להשיג אף דברים שגבוהים ממנו

וממדרגתו, וז"ש ולא נתן ה' לכם לב ל שאם ה' להם רצון ותשוקה ה' נותנין מן השמים, א"כ ה' החסרון מצדם, הענין שבשבת בנקל לשוב בתשובה שאמרו שבת בו תשוב, דהנה באמת שחטא ונעקר מכלל ישראל איך יכול לתשובה, כי הוא רחוק מאד, אך הרצון והחשק של האדם לשוב י כמקדם, עייז הוא יכול לבוא לתשובה אך לזה הרצון ג"כ קשה מאד לבוא, שעדיין עומד מבחוץ מאין יבוא לו אך בשבת שהיא עת רצון, ובפרט שהיא רעוא דרעיון ונפתח הרצון למעלה וכמים פנים אל פנים, כמו כ' אצל האדם רצון ותשוקה לבוראו, ע" היא זמן תשובה:

ובזה יובן מנהג החסידים שני הסליחות במוצש"ק תיכף אח לילה, כי כל מה שיכולין לקרב לש יותר, מחמת שאו היא עת רחמים ורצ תשובה וכנ"ל, והבן כ"ז:

לסעודת הנשואין של בני יעי בגמ' ברכות (ו'): תניא א"ר ד הנהנה מסעודת חתן כו' ואנ מה שזכו זוכה לתורה שניתנה קולות, ר"א אמר כאילו הקריב ר רנב"י אמר כאלו בנה אחת מחורבות ונראה כי ענין המצוה לשמח ז הוא, באשר חתן וכלה וצורה שהם הפכים, ולאחדם באופן תשאר צורה ולא תטבע בחומר, זה ז ע"י שמחה, כמ"ש הרב ז"ל בסיד המקוה ששמחה היא דבר למעלה מ כמו שנראה בחוש שאדם בעת שנ גם שונאו יע"ש, וז"ש מה שנ לתורה, כי עליונים ותחתונים וצורה והם הפכים, ובזוה"ק שעל יכולים לסבול אפי' מדא דה ובאמצעות התורה מתאחדין עליוניו כי התורה היא למעלה למעלה כנוד בענינים גשמיים כדין השור והב

וממדרגתו. וז"ש ולא נתן ה' לכם לב לדעת, שאם הי' להם רצון ותשוקה הי' נותנין להם מן השמים, א"כ הי' החסרון מצדם. והיו הענין שבשבת בנקל לשוב בתשובה כמו שאמרו שבת בו תשוב. דהנה באמת האדם שחטא ונעקר מכלל ישראל איך יכול לבוא לתשובה, כי הוא רחוק מאד. אך מחמת הרצון והחשק של האדם לשוב לשרשו כמקדם, עי"ז הוא יכול לבוא לתשובה כנ"ל. אך לזה הרצון ג"כ קשה מאד לבוא, מאחר שעדיין עומד מבחוץ מאין יבוא לו הרצון. אך בשבת שהיא עת רצון, ובפרט במנחה שהיא רעוא דרעיון ונפתח הרצון העליון למעלה וכמים פנים אל פנים, כמו כן נפתח אצל האדם רצון ותשוקה לבוראו, ע"כ שבת היא זמן תשובה:

ובזה יובן מנהג החסידים שמקדימין הסליחות במוצש"ק תיכף אחר הצות לילה, כי כל מה שיכולין לקרב לשבת טוב יותר, מחמת שאז היא עת רחמים ורצון ושעת תשובה וכנ"ל. והבן כ"ז:

לסעודת הנשואין של בני יעקב שי' בגמ' ברכות (ו'): תניא א"ר חלבו כל הנהנה מסעודת חתן כו' ואם משמחו מה שכרו זוכה לתורה שניתנה בחמישה קולות, ר"א אמר כאילו הקריב תודה כו', רנב"י אמר כאלו בנה אחת מחורבות ירושלים: **ונראה** כי ענין המצוה לשמח חתן וכלה הוא, באשר חתן וכלה הם חומר וצורה שהם הפכים, ולאחדם באופן שהצורה תשאר צורה ולא תטבע בחומר, זה א"א כי אם ע"י שמחה, כמ"ש הרב ז"ל בסידור בכוננת המקוה ששמחה היא דבר למעלה מן הפכים, כמו שנראה בחוש שאדם בעת שמחתו סובל גם שונאו יע"ש. וז"ש מה שכרו שזוכה לתורה, כי עליונים ותחתונים הם חומר וצורה והם הפכים, ובזוה"ק שעליונים אינם יכולים לסבול אפי' מדא דהאי עלמא, ובאמצעות התורה מתאחדין עליונים ותחתונים כי התורה היא למעלה למעלה כנודע, ומלוכשת בענינים גשמיים כדין השור והבור וכדומה,

וע"כ בכחה לאחד עליונים ותחתונים. ור"א אמר כאילו הקריב תודה. כי תודה באה על נס, וכל נס הוא מעליונים כי הנס למעלה מן הטבע, וע"כ קרבן תודה יש בו חמץ ומצה, שהמצה מתיחסת לעליונים וחמץ לתחתונים כידוע, ובאשר נעשה לו נס מעליונים הרי חיבר עליונים לתחתונים, וע"כ בא קרבן תודה שיש בו חמץ ומצה, שזה מורה שהקרבן הזה הוא למעלה מכל הפכים ומחבר עליונים לתחתונים. ורנב"י אמר כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים, כי ירושלים של מטה מכוננת כנגד ירושלים של מעלה, וכדמיון המוח והלב, שהמוח מאיר ללב כמ"ש בזוה"ק (פ' שלח), ובחורבן ירושלים נעשה פירוד, ואין ירושלים של מעלה מאירה לשל מטה, וע"כ המשמח חתן וכלה הוא כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים שהיא התכללות חומר וצורה. ושלשת הדברים האלה כנגד שכל וגוף ונפש. דתורה היא חיבור עליונים ותחתונים מצד השכל, ותורה היא חיבור מצד הנפש דקרבן מתיחס לנפש, וירושלים חיבור מצד הגוף עצים ואבנים, ולעתיד יתקדש ויתעלה גם הגוף במדרגת הנפש. והבן:

בגמ' המשמח חתן וכלה זוכה לתורה שניתנה בחמישה קולות. נראה דהנה אמרו ז"ל (סוטה י"ד) תורה תחילתה גמילות חסדים וסופה גמ"ח, תחילתה גמ"ח וכו'. ויש לפרש דהנה התורה היא למעלה ומרוממת ונשאה וגבוהה מאוד שאין שום אדם ראוי לה, ואמרו ז"ל (יבמות ק"ה:) וכי משה הי' הגון ללמוד תורה מפי הגבורה, הרי שאף מרע"ה אחר כל הודככותו וקדושתו לא הי' ראוי לתורה, מה גם כל הנבראים. אך התורה ניתנה בחסד עליון אף לבלתי ראויים, וכמו כן בכל יום, שלכך אומרים נותן התורה לשון הוה, שהקב"ה נותן התורה תמיד, ואין הנבראים ראויין לזה והוא רק מצד החסד, ובגמ"ח שאנו עושין מעוררין למעלה חסד עליון להשפיע תמיד נתינת התורה. וז"ש תחילתה גמ"ח וסופה גמ"ח להורות שהכל

ות כלל
ם נעשה
בשמחה,
לא היו
לא היתה
זה:
דת וגו'.
הרכ"מ
ל מדוע
דול כ"כ.
אפנימיות
או אין
נאת חנם

כנגד י"א
זב ארור
ותו וכו'.
ברוכים
עצם לא
מתדבק
לדחות
קרה לא
ברך, אם
זה לא
מישראל.

זבין מה
ך האמת
ו יתב"ש
זיא מצד
ועומדים
וקה רבה
ונתקרב
זמר כ"ק
עירובין
ר ואמר
ה, ואמר
היות שם
ית באמת,
ם ממנו

ישראל: **א**מו ויאמר אלהם שימו לבבכם →
 לכל הדברים אשר אנכי מעיד בכם
 היום אשר תצונם את בניכם לשמר
 לעשות את כל דברי התורה הזאת: **ב**
 מו כי לא דבר רק הוא מכם ביהוא
 חייכם ובדבר הזה תאריכו ימים על-
 האדמה אשר אתם עברים את הירדן
 שמה לרשתה: **פ** מפטור מה וידבר יהוה
 אל משה בעצם היום הזה לאמר:

מו ואמר קהון שווי קבכון קבל
 פתגמא די אנא מסהר בבון
 יומא דין די תפקדנן ית בניכון
 קמטר קמעבר ית כל פתגמי
 אורייתא קרא: מו ארי קא פתגם
 רקא הוא מנכון ארי הוא חייכון
 ובפתגמא קדין תורכון יומין על
 ארעא די אתון עברין ית ירדנא
 תמן קמרתה: מה ומליל יי עם
 משה בבון יומא קדין קמימר:

לקט בהיר

רש"י

קצג) ושם הראהו תננית הבית, ומביא פסוק זה, כי שם
 זכר גם עניינים ואזניים: קצד) משל היא זאת, כאדם
 התולה משא כנייה על חוט השער, כן דברי תורה מאות
 אחת ומדקדוק אחד יולאים ומסתעפים עניינים רבים
 כפר"ס, לזה ודאי שנריכה כוונה וכבוד ראש: קצה) לפי
 שהכתוב אומר שימו לבבכם, "לכל" הדברים וגו' לעשות את
 "כל" דברי התורה, ואפילו דברים שאין לך בהם לדעת
 אותם, א"כ תאמר למה לבלע זמני בלימודם, לזה אמר שאין
 התורה כמו ספרי חכמות חנוניות שאין בלימודם רק חכלית
 הידיעה, אצל לימוד התורה הלימוד בעלמה אינה דבר רק
 כי הוא חייבם, ומסר למ"ד כאילו אמר לא "לדבר" רק הוא
 מכס (אלמושי), ולזה לא די שיאמר הכתוב כי הוא חייבם,
 שרצה להדגיש שכל פרט ופרט הוא חייבם ואין שום דבר
 ריק בחוכה: קצו) פי' בהשקפה ראשונה נראה שדבר רק
 הוא כי מה נפ"מ ומה יאל לנו בסיפורים הללו, אצל האמת
 שאין דבר רק בתורתנו הק', שדבר זה בא ללמד אותנו שבתן
 וגדולתן של נדיקי אמת אשר שם ה' נקרא עליהם כמו
 הצרחה אע"ה שהיה מכובד מנושא ומרומם בעיני כל
 העולם, והש"ח כתב שאין מזה ראייה על קיבול שבר, ואני אומר
 ששם ילמד לאדם דעת אין לך קיבול שבר יותר מזה, וכל
 כוונת רבינו לפרש תיבת "מכס", כי דבר פשוט הוא שאין
 בתורה דבר רק, אלא אפילו "מכס" אינו רק, וכן בדרך הא',
 והביא רבינו ב' דרכים, שלפי דרך הא' היה די לומר כי לא
 רק הוא מכס פי' לימוד התורה ומיותר תיבת "דבר", או
 חסר למ"ד כלעיל באות הקודם, ומדויק הוא בדרך הב' שאין שום
 דבר רק בתורה (מ"ל):

76 (מו) שימו לבבכם. לריך אדם שיהיו עיניו ואזניו
 ולבו מכוונים לדברי תורה, וכן הוא אומר (יח"ו מ' ד')
 בן אדם ראה בעיניך ובאזניך שמע ושים לבך וגו' (קצג),
 והרי דברים קל וחומר ומה תננית הבית שהוא
 נראה לעינים וגממד בקנה לריך (אדם) שיהיו עיניו
 ואזניו ולבו מכוון, להבין דברי תורה שכן כהרין
 התלויין בשערה קצ"ה על אחת כמה וכמה (ספרי):
 (מו) כי לא דבר רק הוא מכם. לא לחנם אתם
 יגיעים זה קצ"ה כי הרבה שבר תלוי זה כי היא
 חייבם, דבר אחר אין לך דבר ריקן בתורה שאם
 תדרשנו שאין בו מתן שבר, הדע לך שכן אמרו*
 (חכמים) ואחות לטון תמונע (ברא' ל"ו כ"ג), ותמונע
 היתה פלגש וגו' (שם י"ג) לפי שאמרה אינו כדאי
 להיות לו לאשה הלואי והאיה פלגשו, וכל כך למה קצ"ה
 להודיע שזכו של הצרחה שהיו שלטונים ומלכים
 מתאווים לידבק* בצרעו (ספרי): (מח) וידבר ה' אל
 משה בעצם היום הזה. בג' מקומות נאמר בעלם
 עינו נוסחאות נאמר. להדבק.

אור החיים

אומר (ישעי') ה' היתפאר הגרזן וגו':
 מה. בעצם היום הזה לאמר. אומר לאמר,
 שיאמר להם לישראל שהוא עולה למות, וזה מכוון
 לדבריהם ז"ל שדרשו (ספרי) באומרם בעלם היום

(ה) וַיַּעַנּוּ בְנֵי־חַת אֶת־אֲבֵרָהָם לֵאמֹר
 לוֹ: (ו) שְׁמַעְנוּ אֲדֹנָי נְשִׂיא אֱלֹהִים אֶתְּהָ
 בְּתוֹכֵנוּ בְּמִבְחַר קְבָרֵינוּ קָבַר אֶת־
 מִתְדָּ אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת־קְבָרוֹ לֹא־יִכְלֶה
 מִמֶּד מִקְבַּר מִתְדָּ: (ז) וַיִּקְּם אֲבֵרָהָם
 וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְעַם־הָאָרֶץ לְבְנֵי־חַת:
 וַיֹּדֶבֶר אֶתְּם לֵאמֹר אִם־יִישׁ אֶת־
 נַפְשְׁכֶם לְקָבַר אֶת־מִתִּי מִלְּפָנַי שְׁמַעְנוּנִי וּפְגַעוּ־לִי

מִן קְדָמִי: ה וְאֶתִּיבּוּ בְנֵי
 חַתָּאָה יֵת אֲבֵרָהָם לְמִימְרֵי
 לָהּ: ו קָבַל מִנְּנָא רְבוּנָא
 רַב קָדָם יֵי אֶת בִּינָא בִּשְׁפֵר
 קְבָרָנָא קָבַר יֵת מִיִּתְדָּ אֲנִישׁ
 מִנְּנָא יֵת קְבָרָה לֹא יִמְנַע
 מִנְּדָּ מִלְּמִקְבַּר מִיִּתְדָּ: ז וַיִּקְּם
 אֲבֵרָהָם וַיִּסְגִּיד לְעַמָּא
 דְּאֶרְעָא לְבְנֵי חַתָּאָה:
 ח וַיִּמְלַל עִמְהוֹן לְמִימְרֵי אִם
 אֵיִת רַעְוָא בְּנַפְשְׁכוֹן
 לְמִקְבַּר יֵת מִיִּתִּי מִן קְדָמִי

עצמו, והיה להם שדה אחד יקברו ש
 פן אמר אברהם גר ותושב אנכי עמנו
 אנכי מארץ אחרת שכאתי להתישב
 בית הקברות שיהיה לי נחלת אבות,
 אחת קבר עמכם, שאהיה כאחד מן

כב, טו). והשעם שאני מקבש לקנותו ו
 "תושב" עמכם, שכאתי להשפיקע לא י
 עצמו, והיה להם שדה אחד יקברו ו
 (ז) במבחר קברינו קבר. ואל תשנה מ
 כאמרם זכרונם לברכה: כל המתים
 משתם הרי זה משבח (מועד ק

שישנה בכפלי כפלים, לזה הקדים
 מתי לקברו מלפני פרוש זה הוא
 לחוש על קמונו, ואם לא היה
 היה קונה דבר, ומעתה הגם שיק
 בכל קמון שבעולם יתלו שהוא
 לקבורה ולהם אין בךך
 (ה) ויענו וגו' לאמר לו. פרוש לו
 דברו, לזה אמר לאמר לו
 אליו בעד פלם:

עוד נתפון לומר שלא הספיקו ב
 האמור בתשובתם אלא ?
 שגלה סופם על תחלתם ב
 (ו) שמענו וגו'. פרוש קבל דברנו
 לך לעשות, והוא שאתה תבט
 שפקדיים וקבר מתד, ואיך צר
 לומר מקום פלוני אני חפץ, ו
 השעם הוא איש ממנו את קבו
 והרי נתינת רשות מעתה נתונה
 שלא יתעכב מתו לפניו כמו
 ואמרו נשיא וגו' יתבא
 אדני. פרוש אדון ואינו פנוי ?
 צדק שביהושע)
 (ז) ויקם וגו' וישתחו וגו'. גלה ל
 אליו כי אינו מחזיק עצמו
 בגדר שהם בכבוד למע
 (ח) וידבר וגו' אם יש את נפ
 על דרך אומרם ז"ל (כ"ב)

בעל הטורים

(ו) מתך. ד' במסורה הכא ג' וחד יחיו מתוך. וג' דהכא חסרים בחד
 מת איירי וההיא דהתם מלא דאיירי ברבים ויש כאן רמו למה שאמרו
 משתי ארץ ישך דהם כתיב יחיו מתי מתוך דהם כתיב יחיו מתי

רש"י

(ו) לא יבדה. לא ימנע ה, כמו * לא חלל רמתיך (סהלס מ, יב), וכמו * ויכלל הגסם (בראשית ט, ז):
 ט (ח) נפשכם. לרונכם: ופגעו לי. לשון נקשה, כמו * אל תפגעני צי (רות א, טו):

עיקר שפתי חכמים

אחוזת לקבר משמע דמעולם הימה זו אחוזה לקבר ונאמרת רק אנדרה צמר נמערה זו לקבר ועפרונו לא הקלה אותה לקברות לכן
 פירש"י כי חסר פה הנטמן קרקע וזריכין לפרש אחוזת קרקע אשר הי' לעפרונו מהי' עמה למקום קברו: ה פ"י ולא לשון כליון:

דעת זקנים

ארבע: (ה) ויענו בני חת. א"ר אלעזר כמה קולמסין
 נשברין וכמה דיו משתפכין לכתוב עשרה פעמים בני
 חת בתורה ללמדך שכל מי שמבחר חלקו של צדיק
 מעלה עליו הכתוב כאילו קיים חמשה חומשי תורה. וכי האי גוונא דריש בהגדה גבי ואיש בא מבעל שלישה
 ויבא לאיש האלהים לחם בכורים. ופרין וכי אלישע הכהן אוכל בכורים היה אלא כל המביא דורון לחלמיד חכם
 מעלה עליו הכתוב כאלו בנה בית המקדש ומביא בכורים וכן גבי חרם עכן כתיב חמשה פעמים גם לומר שכל
 המועל בחרם כאלו עבר על חמשה חומשי תורה. ד"א קח אות ראשונה ואות אחרונה מכל תיבות של סופי

רמב"ן

קבורה אחד יקברו כל הגרים. והנה אברהם אמר
 אל בני חת, אני גר מארץ אחרת ולא הנחלתי
 מאבותי בית הקברות בארץ הזאת, והנה עתה
 אני תושב עמכם, כי חפצתי לשבת בארץ הזאת,
 ולכן תנו קבר להיות לי לאחוזת עולם כאחד מכם,
 ומפני שאמר תנו, חשבו שבקש אותה במתנה,
 וענו אותה איך נחשב בעינינו כגר ותושב, אכל

חקונו וצולו הלא
 גולאו סכר. ה. ה. ה.

בְּעֶפְרוֹן בֶּן-צֹחַר: (ט) וַיִּתֶּן לִי אֶת-
 מְעַרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר-לוֹ אֲשֶׁר
 בְּקִצֵּה שְׂדֵהוּ בְּכֶסֶף מָלֵא וַיִּתְּנֶנָּה לִי
 בְּתוֹכְכֶם לְאַחֲזַת קֶבֶר: (י) וַעֲפְרוֹן יָשָׁב
 בְּתוֹךְ בְּנֵי-חֵת וַיַּעַן עֲפְרוֹן הַחֵתִי אֶת-
 אַבְרָהָם בְּאָזְנֵי בְנֵי-חֵת לְכָל בָּאֵי

תורה תמימה

קבילו מני ובעו לי קח
 עפרון בר צוחר: ט ויתן
 לי את מערת המכפלה אשר
 די בסטר חקלה אשר
 שלים ותינה לי בכסף
 לאחסנת קבורא: י ועפרון
 יתב בגו בני חתאה ואחתי
 עפרון חתאה את אברהם
 קדם בני חתאה לכל עלי

תו"א מערת עירובין גג

[וההיא שעתא לאו לפניו הואי] [ברכות י"ח א']. (ט) מערת המכפלה. [פליגי בה] רב ושמואל, חד אמר שני בתים זה לפניו מזה וחד אמר בית ועלייה על גביו למאן דאמר שני בתים זה ע"ג זה, הוינו מכפלה וכו' ולמ"ד שני בתים זה לפניו מזה מאי מכפלה שכפלה בזוגות [עירובין ג' א'].
 רש"י

(ט) המכפלה. בית ועליה על גביו. דבר אחר, שכפולה
 בזוגות (עירובין ג'): בכסף מלא. אשלס כל שוויה, וכן
 דוד אמר לארונה * בכסף מלא (דברי הימים א' כג):
 עיקר שפתי חכמים

ו פלוגמא דאמוראי היא נפ"ה דעירובין: ז ישנ גלא ח"י הוא לשון ענר שכנר ישב. ור"ל שעד היום ישנ בתוך בני חם והיה שם
 לכלס רק היום מיעוהו שטר עליהם כו':

דעת זקנים

חמשה חומשי תורה ויעלו חרם. ב"מ של במצרים דסוף
 בראשית מ"מ של מסעיהם דסוף אלה שמות ס"י של
 סיני דסוף ספר ויקרא י"ו דיריחו דסוף ספר במדבר סיני
 י"ל של ישראל דסוף אלה הדברים הרי חרם:

רמב"ן

לו מערה בקצה שדהו, ואיננה לו בית קברות
 אבותיו, פי לשדה היא להם:
 וטעם מלפני. פי אם לא תעשו בן אקברנו בארון.
 או יהיה טעמו, מתי אשר הוא לפני ואני
 צריך למהר לקברו:
 וטעם ופגעו לי. פי היה עפרון עשיר ונכבד, פאשר
 אמר ביני ובינך מה היא, ולא יהיה לו
 לקבור למכר נחלת אבותיו, פענן נבות היזרעאלי
 (עין מלכים א' כ"א), על בן לא הלך אברהם אליו
 להרבות לו מחיר השדה, ובקש מאנשי העיר
 שפגעו בעבורו דרך כבוד:
 (ט) וטעם ויתן לי. ויתנה לי. שאחשב אותה
 כמתנה, אם בכסף מלא אקנה ממנו. ועל
 בן לא הזכיר לשון מכירה, וכן אכל בכסף תשברני

רשב"ם

קבר מוזמן: (ט) מערת המכפלה. כל הבקעה קרויה
 מכפלה כמו ככר הירדן וכן מוכיח לפנינו שדה עפרון
 אשר במכפלה: בכסף מלא. בכל שויו: בתוככם. לעניינכם
 ותהיו עדים: לאחזת קבר. שתתצו כלכם לקבור בה
 ומים בכסף תתן לי (דברים ב' כ"ח), שהמים הנתינים
 במתנה אתן בקום כסף, או שהוא דרך הלשון
 להזכיר בן במקירות:
 מערת המכפלה. לשון רש"י, בית ועליה על
 גביו. דבר אחר שכפולה בזוגות (עירובין
 ג'): ואיננו נכון פי הכתוב אמר: שדה עפרון
 אשר במכפלה (להלן פסוק י"ז), והנה הוא שם
 המקום אשר בו השדה, ואין צורך לבקש טעם
 לשם המקומות. ובבראשית רבה (נ"ח ח') אמרו
 שפפל הקדוש ברוב הוא קומתו של אדם הראשון
 וקברו בתוכה. ועל דעתם היה כל המקום ההוא
 נקרא בן מעולם והם לא ידעו טעמו, פי עפרון
 בדמי השדה מכר לו הכל על דעתו שאין שם
 קבר:

ותנה אברהם לא הנה מבקש רק למכר לו
 פי היא בקצה השדה וישאר השדה
 והוא אמר לו דרך מוסר או מרמה שיתן ג

כלומר איך נחשב בעינינו כגר אכל אמו
 נשיא אלהים, פי הגר הפא מן החוץ ד
 ואמה בתוכנו נכבד ונשיא קמלך, ואנחנו
 עבדים לך, ועל בן בטר לך איזה שדה ביו
 שתרצה, ושם קבר מתד פי איש ממנו
 משך אפלו קברו המיחד לו. והוא השיב
 יש את נפשכם, כלומר אין חפצי לקבר פ
 קבר אחר, אכל אם תרצו להיטיב לי פגע
 בן צחר, כף פרש הרמב"ן.

(ט) ויתן לי את מערת המכפלה. נקרא פ
 שם שפפל שם הקדוש ברוב הוא ג

להסכים שהיה לי אחזת קבר. ופגעו ג
 שימכר, אף על פי שאינו נאות לאיש ג
 מאחזתו, כמו שהעיד נבות פאמרו "חלילו
 את נחלת אבתי לך" (מלכים א' כ"א,
 ט) מערת המכפלה. מקום ששמו "מכפלה"
 ויהם שדה עפרון אשר במכפלה'
 אשר בקצה שדהו. ולא בשביל זה ישו

(ט) ויתן לי וגו'. דקדק לומר לשון ג
 שנוטל ממנו דמיה פאמרו בכסף ג
 דקדק לומר בתוככם. הנה נתחכם אבן
 המערה בסדר שאין אחריו ערעו
 שרבותינו ז"ל אמרו (זהר ח"א קכ"ז
 מימיו לא נאה במערה זולת החש
 ואם בן יכול הוא לכא בטענה פשידי
 יקרת הערף ואפלו לעולם חוזר הוא
 המערה מתקנים ביד אברהם לעולם.
 אונאה לקרקעות, חש אברהם לסכר
 שכתבו התוספות (קדושין מ"ב): שיש
 פחצי דמיהם ונדקא אונאה שתות
 עוד יש לחוש שמה וערערו אחר
 המצר או שיצא אחר כף שטר
 הקרקע ההוא ויטרפוהו מיד אברהם
 לתמן כל זה ואמר לשון מתנה ו

שמואל א א ט

תרגום יונתן

עלי לשפרה: יד ויאמר אליה עלי עד מתי תשתכרין הסירי את יינגך מעליך: רטו ותען חנה ותאמר לא אדני אשה → **קשת רוח אנכי ויין ושכר לא שתיתי ואשפוך את נפשי לפני יהוה: טו אל רוח אנא וחמר חדת ועתיק לא אשתיתי ואמרית עולבן נפשי בצלו קדם יי: טו לא**

ספורתהא ניידן וקלה לא משתמע וחשבה עלי כאתתא רויא: יד ויאמר לה עלי עד אימתי את משתמא הלא תפיגין ית חמרך כניוד: טו ואתיבת חנה ואמרת לא רבוני אתתא עקת רוח אנא וחמר חדת ועתיק לא אשתיתי ואמרית עולבן נפשי בצלו קדם יי: טו לא

גלויה: אגיאת ועלי עד היא לחוד: יד טו: רגילין

רש"י

(טו) לא אדוני. לא לדון אמה, בדבר הזה גלית בעצמך שאין רוח הקודש שורה עליך, שמדע שאיני שכורת יין: (טו) אל תתן את אמרתך. כלפי שאמרה לו דבר קשה, חזרה ופיסמתו, שלא ימננה הפקר וזיון לפני נראה צד בליעל:

ירבויו: נע ונד:

מצודת דוד

מצודת ציון

(יד) תשתכרין. תראה בעצמך את השכרות זה זמן מרובה, ועד מתי: הסירי את יינגך. אם שתית יין הרבה עסוק להסיר שכרות היין בשינה וכדומה: (טו) לא אדני. רוצה לומר אתה אדוני לא כן הדבר, אבל אני אשה קשת רוח, רוצה לומר מצרה ודאגה, ומדעת באתי הנה להתפלל ולא מבלי דעת כשכור, כי יין ושכר לא שתיתי: ואשפוך וגו'. רוצה לומר ואל תתמה על מה זה שפתי נעות וקולי לא ישמע, כי הלא לפני ה' אשפוך נפשי ומה לי להרים קול להשמיע לזולת: (טו) אל תתן. אל תדברך מה לי להאריך בתפלה כל כך:

(טו) ואשפוך את נפשי. תרגום יונתן ואמרית עולבן נפשי בצלו. וכן ישפך שיחור (טהלים קג ס: טז) אל תתן. ענין האמירה על הדבר. כמו ולי נתנו האלפים (לקמן ט ז:)

השכור

פי ור' מאיר, המחסור תפילה אק ככ אלא חמשים ר' יוסי היה תפילה לפיכך שומר יא, לא תפיה אוריך תרגומו ת לבה

רד"ק

חמרך מניך: (טו) לא אדוני. איני שכורה כמו שתחשוב אלא אשה קשת רוח אנכי, רוחי קשה עלי מרוב צרתי. וסמיכות קשת רוח כסמיכות נובלת עליה (ישעיה א ל), מגולחי זקן וקרועי בגדים (ירמיה מא ה), והדומים להם: ויין ושכר. כתרגומו חמר חדת ועתיק, וכן אומר בדרש, יין זה חדש, שכר זה ישן. ויתכן לפרש שכר הנעשה מהפירות: ואשפוך את נפשי. ברוב התפלה כאילו שפכה נפשה, כמו שפכו לפניו לבבכם (טהלים סב ט). ויונתן תרגם ואמרית עולבן נפשי בצלו קדם

בתפילתה: (יד) עד מתי תשתכרין. עד מתי תראי עצמך כאילו את שיכורה, שאת מתנועעת בשפתי פיך ואין דבריך נשמעים: הסירי את יינגך. והתפקחי, כי את נראת וכשכורה ואין את עושה כשאר המתפללין שאומרים בקשתם בדרך שתוכל לשמוע. ואף על פי שלפעמים המתפלל אומר דבריו בחשאי קצת, אפילו הכי צועק ומתפלל במקצת דבריו גם כן, ואת הרבית כל כך להתפלל ולא נשמע קולך, ומתוך זה נראה כי שכורה את. ויונתן תרגם עד אימתי את משתמא הלא תפיגין ית

מדרש חז"ל

לכף חובה ולא דנתני לכף זכות, מי לא ידעת דאשה קשת רוח אנכי. [ועיין רש"י]. (ברכות לא:). ויין ושכר לא שתיתי. מכאן לנחמד בדבר שאין בו שצריך להודיעו. (ברכות לא:).

(ד) ויאמר אליה עלי עד מתי תשתכרין וגו'. מכאן לרואה בחברו דבר שאינו הגון שצריך להוכיחו. (ברכות לא:).

ל לא: יל צריך

(טז) אל תתן את אמרתך לפני בת בליעל. מכאן לשכור שמתפלל כאילו עובד ע"ז, כתיב הכא לפני בת בליעל וכתוב התם יצאו אנשים בני בליעל מקרבך,

(טו) ותען חנה ותאמר לא אדוני. אמר לו לא אדון אתה בדבר זה, ולא רוח הקודש שורה עליך שאתה חושדני בדבר זה. איכא דאמרי הכי אמרה ליה, לא אדון אתה, לאו איכא שכינה ורוח הקודש גבך, שדנתני

גור. תפילתו. התפלל.

ו שתהי' השמחה
 ו להגביה שתהי'
 דו:
 א'
 ק וראה שביהמ"ק
 וביכורים עתידין
 ו שיהיו מתפללים
 ויש להבין מה
 תפלה:
 בענין ביכורים
 רה (פ' עקב) כי
 בהם א"י שרשם
 כ. וע"כ בבריאת
 זיו שמים וארץ
 האלו מתברכים
 הפירות בתכלית
 נחש שהוטל ארס
 דול בתכלית הי'
 ל עת הגידול הי'
 עת יותר ויותר
 יול הפירות בא"י
 ת ככפ"ק דר"ה
 יב בה, והתועלת
 כ"כ ארס] וע"כ
 ז הגידול והרמ"ע
 זל גידולה הוא רק
 יכה להתתקן על
 ול למען תתפרד
 ז. וביערות דבש
 שורפת את הארס
 גאכלים אלא ע"י
 אב בתוכן הרבה
 גש, ושאר הפירות
 י' בהם כ"כ ארס,
 ואיתא בש"ס שבת
 פ' ישראל שתוציא
 זומאה יעבור מן
 מסטרא דקדושה,
 ב. וכשישראל היו
 על אדמתם בארץ
 יתה הברכה מצוי'

בגידול הפירות בכמות ובאיכות. ונראה דכמו
 שהשפעת הקדושה היתה מו' הספירות כנ"ל,
 כן לעומתם כח הארס של הנחש הי' מו' מיני
 הטומאה, כי את זה לעומת זה עשה האלקים,
 וז' מיני טומאה נמצאים בעולם, מת ושרץ
 ונבילה זב וזבה נדה ויולדת. וכבר אמרנו
 דזה הענין דאידימי לי' כתיבנא דשבעה
 רישויותי' דאיתא בש"ס קידושין (כ"ט:).
 וכשהיו ישראל זכאין יושבים על אדמתם היו
 דוחין את שבעה מיני ארס האלה, לעומת שהם
 עקרו שבע המדות הרעות מקרבם, לעומת
 זה נעקרו שבעה מיני השפעות ארס של נחש
 מא"י, כי את זה לעומת זה עשה האלקים,
 ולא הי' בהם כח להשפיע אשכולות מרורות
 חמת פתנים, וכל ההשפעה היתה נקי' זכה
 וברה מו' הספירות הקדושות. וזאת היתה
 עבודת ישראל בא"י, כמו שהיו עובדין
 בגשמיות עבודת שדה וכרם, היו עובדין
 ברוחניות לעקור שבע המדות הרעות מקרבם
 שרשן בסט"א חלק הנחש, מעין אדם
 הראשון שנאמר בו לעבדה ולשמרה ובזוה"ק
 (ח"א כ"ו). לעבדה זה מצ"ע ולשמרה זה מל"ת,
 כי אז לא הי' עוד הארס של הנחש נשתאב
 בנבראים, וכל עבודתם היתה רק להמשיך
 הקדושה ע"י מצ"ע ולשמור שלא ישלט
 זר ע"י מל"ת, אבל אח"כ שנשתאב הארס
 של הנחש בתוך תוכם נצרך עוד לשרש את
 החלק הרע כנ"ל ע"י השירוש מלכות בני
 אדם, ובמדה זו הושרש ונעקר מכלל
 העולם:
 אך עוד גדולה מזו היתה מצות ביכורים,
 היינו שלא די שעקרו את החלק הרע
 מקרבם אלא עוד הוסיפו להפוך הרע לטוב
 וחשוכא לנהורא ומרירו למתקא, ופועל דמיוני
 לזה הי' כשאדם רואה תאנה שביכרה אשכול
 שביכר שאדם משתוקק לאכלה כמ"ש (ישעי'
 כ"ח ד') כבכורה בטרם קיץ וגו' בעודה
 בכפו יבלענה, הקדיש זה לביכורים, והוא
 פועל דמיוני על כל מיני התשוקות להפכן
 לטוב, וכן שאר כל המדות, ובכח כל המדות
 האלה יעבוד את ה', וזוה נעשה כל גופו
 קודש קדשים. וענין זה עצמו הי' בהמ"ק

שהי' מעצים ואבנים והיתה שורה בהם
 קדושה עליונה מעין נשמת חיים בגוף האדם,
 וע"כ אמרו ז"ל (יומא כ"ג:) קשה עליהם
 טהרת כלים יותר משפיכות דמים, כי ע"י
 הטומאה נסתלקה הקדושה מהם, והוא כעין
 שפיכות דמים שנסתלקה הנשמה העליונה
 מהגוף, ובאמצעות המקדש היו גם גופות בני
 אדם מתקדשים, היינו שהי' ביכולתם להפוך
 גם את הנפש הבהמית לעשותה קודש קדשים
 כנ"ל, וע"כ אין מקריבין ביכורים אלא בפני
 הבית, כי שלא בפני הבית רחוק מאד שיהי'
 ביכולת כל אחד להפוך חשוכא לנהורא ומרירו
 למתקא וראיתי בני עלי' והם מועטין,
 לעומת אשר בזמן שבהמ"ק הי' קיים הי'
 ביכולת כל איש ישראל להגיע לזה ע"י
 המקדש והביכורים:
 וזה שאמר המדר"ת צפה משה ברוה"ק
 שביהמ"ק עתיד ליחרב והביכורים
 ליבטל עמד והתקין להם שלש תפילות, היינו
 כי בתפילה נאמר (ש"א א' ט"ו) ואשפוך את
 נפשי לפני ה', היינו שנפש היא לשון רצון
 כמו שאמרנו כמה פעמים כמ"ש (בראשית כ"ג
 ח') אם יש את נפשכם שפירושו רצונכם,
 היינו להפוך כל הרצונות מגשמיות לרוחניות
 עד לפני ה', וזוה שאדם מתפלל שלש פעמים
 בכל יום ויום ושופך את נפשו כנ"ל, בזה
 מתהפך בעצם לאט לאט חשוכא לנהורא
 כנ"ל כעין מצות הביכורים, ותפילות אבות
 תקנום, היינו שהם הכניסו כח זה בכל
 ישראל שיהי' בכחו להפוך את טבעו, מה
 שאין ביכולת שום איש לעשות זאת, זה
 ביקש משה רבינו ע"ה ומצא תקנה במקום
 ל ביכורים:
 במד"ר א"ר יודן כל מי שעונה אמן בעוה"ז
 זוכה לענות אמן לעתיד לבוא. ד"א
 אמר ר' יהושע בן לוי כל מי שנכנס לבתי
 כנסיות ולבתי מדרשות בעוה"ז זוכה ליכנס
 לבתי כנסיות ולבתי מדרשות לעת"ל. ד"א
 אמר ר' יודן כל מי ששומע בקול של תורה
 בעוה"ז זוכה לשמוע באותו קול שכתוב בו
 קול ששון וקול שמחה וגו':